

Jerzy Pluta

Wkład duchowieństwa pochodzącego ze Śląska Górnego i Cieszyńskiego w nauki teologiczne

---

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 8, 199-258

1975

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JERZY PLUTA

WKŁAD DUCHOWIEŃSTWA POCHODZĄCEGO ZE ŚLĄSKA GÓRNEGO I CIESZYŃSKIEGO W NAUKI TEOLOGICZNE. (MATERIAŁY)

WSTĘP

We wstępie do pierwszego numeru „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” ks. bp H. Bednorz napisał: „Przestrzeń geograficzna między Krakowem i Wrocławiem nie jest już białą plamą, pustką intelektualną, naukową, kulturalną. Prawdę powiedziawszy nigdy tak w pełni nie było”¹. Badając przeszłość myśli śląskiej, musimy stwierdzić, że nie tylko tak nigdy nie było, lecz przeciwnie — Górnoślązacy mają poważny wkład w naukę, a specjalnie w nauki teologiczne. Ks. prof. A. Klawek napisał o duchowieństwie śląskim: „Duchowieństwo śląskie wychowane w tradycjach wrocławskich przesiąknięte było wielkim uznaniem dla nauki teologicznej i jej postępów we wszystkich dziedzinach. Nadszedł potem okres, że praktyczne duszpasterstwo zaczęło górować nad teologią praktyczną, ale tendencje naukowe wśród teologów śląskich zawsze były żywotne”².

Niniejsza praca ma ukazać wkład kleru pochodzącego ze Śląska Górnego i Cieszyńskiego w poszczególne dyscypliny nauk teologicznych. Jako granicę czasową a quo przyjęto ostatnie dziesiątki lat XIX w. i doprowadzono ją do ukazania się szóstego numeru Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych (1973 r.). Początek tego okresu wydaje się ważny, gdyż wtedy zaczyna swój pontyfikat papież Leon XIII, bardzo zasłużony dla rozwoju nauki. Papież ten, jak to określił ks. prof. K. Michalski, rzucił hasło potrójnego realizmu: realizmu w badaniach filozoficznych przez encyklikę *Aeterni Patris*, realizmu historycznego przez otwarcie Archiwum Watykańskiego i realizmu społecznego przez encyklikę *Rerum novarum*³. Dodajmy, że papież Leon XIII przez encyklikę *Providentissimus Deus* rzucił również hasło naukowego traktowania Biblii⁴. Od tego więc papieża zaczyna się nowy okres w teologii.

W artykule uwzględniono prace księży śląskich niezależnie od języka, w jakim zostały napisane. Może ktoś wysunąć zarzut, że wielu du-

¹ SSHT I (1968) 5.

² RBL 20 (1967) 114.

³ K. Michalski, *Prądy umysłowe średniowiecza w przedstawieniu śp. Rektora Jana Fijałka*, Archiwum Ks. Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu, Rękopisy ks. K. Michalskiego nr 32.

⁴ A. Klawek, *Zarys dziejów teologii katolickiej w Polsce*, Historia nauki polskiej w monografiach nr XXX, Kraków 1948, 35.

chownych górnośląskich pisało po niemiecku. Było to konsekwencją sytuacji politycznej i nie przesadza o przynależności narodowej teologów górnośląskich. Górny Śląsk był częścią składową olbrzymiej kiedyś diecezji wrocławskiej, w której główny ośrodek badań teologicznych stanowił Wydział Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Wrocław był wtedy niemczyony, a Górny Śląsk, choć w większej części mówił po polsku, nie miał jednak żadnej wyższej uczelni teologicznej. Niektórych naszych rodaków los rzucił do innych państw Europy, na skutek czego nie mogli publikować w języku polskim. Zresztą wielu polskich uczonych z różnych dzielnic Polski nawet po odzyskaniu niepodległości pisało po niemiecku, by swoje badania i wyniki udostępnić uczonym zagranicznym.

Niektóre wspomniane tu prace mogą być uważane za bardzo skromne, zwłaszcza w ocenie tych, „co łokciem mierzą prace naukowe”, jak to podkreślił ks. prof. J. Fijałek⁵. Jednakże każda z nich stanowi cegiełkę w wielkim gmachu, jakim jest teologia, a zresztą każda nauka korzysta również z prac o charakterze przyczynkarskim.

Chcąc określić zasięg geograficzny, stwierdzić należy, że praca obejmuje cały Górny Śląsk wraz ze Śląskiem Cieszyńskim, a więc zarówno obecną diecezją katowicką, jak i opolską. Obie diecezje stanowią bowiem jeden region górnośląski, który do zakończenia I wojny światowej rozwijał się w ramach państwa pruskiego, tworząc regencję opolską. Region ten formowały panujące warunki narodowe i kulturalne. Podział tego terenu, zarówno polityczny, jak i kościelny, nastąpił w r. 1922 na skutek plebiscytu, przy czym Polsce przypadł niewielki skrawek Górnego Śląska. Śląsk Cieszyński i Zaolzie należały również do Archidiecezji Wrocławskiej, ze względu jednak na przynależność państwową do Austrii stanowiły wikariat generalny. Do diecezji śląskiej (katowickiej) został Śląsk Cieszyński włączony w 1925 r. Gdy w r. 1945 dawne ziemie piastowskie wróciły do Polski, uwzględniały granice diecezji, wówczas jeszcze wrocławskiej i śląskiej (katowickiej). Diecezja katowicka pozostała w granicach dawniejszego województwa katowickiego, zaś z dawnej archidiecezji wrocławskiej wydzielono część Górnego Śląska i utworzono najpierw Administrację Śląska Opolskiego, w końcu diecezję opolską.

Praca niniejsza uwzględnia podział na dziedziny teologiczne. Odnośnie każdego autora przyjęto następujący układ: 1. dane biograficzne (w skrócie: Nota biograf.), 2. wykaz prac, 3. adnotacje. Adnotacje wyjaśniają treść prac lub zawierają charakterystykę prac naukowych autora. Opuszczono tytuły prac, wyjaśniających już niejako zawartą w nich treść.

Autor zdaje sobie sprawę, że wiele nazwisk mógł pominąć nieświadomie, zwłaszcza jeśli chodzi o zakony i księży działających za granicą. Jeżeli z tego względu artykuł niniejszy przyczyni się do wykrycia przez innych badaczy dalszych postaci duchownych górnośląskich, mających swój wkład w nauki teologiczne, będzie to satysfakcją autora.

---

⁵ N Pol Sa 2 (1926) 190.

I BIBLISTYKA

KS. SYLWESTER BAKSIK
(1900—1964)

Dr teol., pochodził z Mikulczyc. Był profesorem Pisma św. we Wrocławskim Seminarium Duchownym.

Praca:

Księga Judyty. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz, [W:] Pismo św. Starego Testamentu, Poznań 1963.

Opowiada się za hipotezą, która utożsamia Nabuhodonozora z Dariuszem I, a Betulę z dzisiejszym Sanur⁶.

KS. BISKUP TEOFIL BROMBOSZCZ
(1886—1937)

Dr teol., pochodził z Katowic-Ligoty. Pismo św. N. Test. studiował na Uniwersytecie Wrocławskim pod kierunkiem J. Sickenbergera. Wikariusz generalny Administracji Apostolskiej w Katowicach, od 1934 r. biskup pomocniczy katowicki. Ofiarowano mu katedrę Nowego Testamentu na Uniwersytecie Wileńskim lecz jej nie przyjął⁷.

Prace:

Einzug Jesu in Jerusalem. BZ 1911.

Die Einheit des Johannesevangelium, Katowice 1927⁸.

KS. JAN DROZD SDS

Ur. w r. 1914 w Knurowie, dr teol., wykładał Pismo św. w Seminarium Duchownym we Wrocławiu, potem w Seminarium Duchownym w Nysie.

Prace:

Czwarty ewangelista w świetle legendy i sztuki, RBL 4 (1951) 417—431.

Problem „sensu pełniejszego” w Piśmie św., RTK 10 (1963) z. 2, 89—103.

Mambre — ojczyzna Abrahama, tamże 10 (1963) z. 1, 85—91.

Przekłady:

Księga Sędziów, [W:] Pismo święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 1965.

Księga Ezechiela, [W:] Pismo święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 1965.

Proroctwo Ozeasza, [W:] Pismo św. Starego Testamentu, Poznań 1968.

Proroctwo Joela, [W:] Pismo św. Starego Testamentu, Poznań 1968.

Ewangelia św. Jana [W:] Pismo święte Starego i Nowego Testamentu Poznań 1965.

⁶ *Współczesna biblistyka polska (1945—1970)* praca zbiorowa pod red. ks. J. Łacha i ks. M. Wolniewicza, Warszawa 1972, 225.

⁷ J. Bańka, *Ks. biskup Teofil Bromboszcz (1886—1937) pierwszy sułagan diecezji katowickiej*, NP 23 (1966) 289.

⁸ PT 9 (1926) 174.

KS. JÓZEF FISCHER
(1874—1932)

Dr teol., pochodził z Zabrze, był uczniem J. Sickenbergera, wykładał Nowy Testament w Seminarium Duchownym w Widnawie, gdzie też pełnił funkcję rektora.

Prace:

Die Bestimmung der Pastoralbriefe: unius uxoris vir, WSt 1 (1907) 177—225.

Der Wortlaut der Himmelstimme bei der Taufe Jesu. Eine textkritische Untersuchung zu Lukas 3, 22, WSt 3 (1909) 125—179.

Die Davidische Abkunft der Mutter Jesu, WSt 4 (1911) 1—115.

KS. PAWEŁ HEINISCH
(1878—1956)

Dr teol., pochodził z Głubczyc, uczeń J. Nikła, docent wrocławski, profesor St. Testamentu w Strassburgu, a potem na Katolickim Uniwersytecie w Nijmegen w Holandii.

Prace:

Das Buch der Weisheit, Breslau 1912.

Das Buch Ezechiel übersetzt und erklärt, Bonn 1923.

Das Buch Genesis, Bonn 1934.

Die Weissagungen des Alten Testaments von dem kommenden Erlöser, Paderborn 1925.

Theologie des Alten Testaments, Bonn 1934.

Das Buch Exodus, Bonn 1935.

Das Buch Leviticus, Bonn 1935.

Das Buch Numeri, Bonn 1936.

Probleme der biblischen Urgeschichte, Luzern 1947.

Geschichte des Alten Testaments, Bonn 1949.

Christus als Erlöser im Alten Testament, Graz 1955.

KS. JÓZEF JELITO
(1887—1967)

Dr. hab. teol. docent, referent Kurii katowickiej. Pochodził z Lipin. Studiował teologię i języki wschodnie we Wrocławiu, gdzie był uczniem J. Nikła i B. E. Meissnera. Habilitował się w 1934 r. we Lwowie. Był biblistą i wybitnym asyriologiem, znawcą pisma klinowego, współpracownikiem Komisji Orientalistycznej PAU. Po wojnie wykładał St. Testament w seminarium duchownym we Wrocławiu, potem w Nysie.

Prace:

Die peinlichen Strafen im Kriegs- und Rechtswesen der Babylonier und Assyrer, Breslau 1913.

Staroschodni mit o bogu-smokobójcy a Pisma Proroków, PT 15 (1934) 24—52 i 137—173.

Historia czasów Starego Testamentu [W:] Pismo święte Starego Testamentu t. 1, Poznań, 1961.

Bibliografia prac ks. J. Jelity do 1936 r. zamieszczona jest w *Roczniku Diecezji Katowickiej* 1936, s. 86.

KS. ADAM KRAWUTZKY
(1842—1907)

Dr teol., pochodził z Prudnika, studiował w Monachium i we Wrocławiu, w latach 1888—1907 był profesorem teologii moralnej we Wrocławiu.

Praca:

Petrinische Studien, Breslau 1873.

KS. ANTONI KUBIK

Ur. w r. 1926, pochodzi z Suchej pow. Strzelce Op., dr teol., jest profesorem Starego Testamentu w Seminarium Duch. w Nysie.

Prace:

Wojna synów światłości z synami ciemności, RBL 10 (1957) 428—435.
Tablica Narodów (Rodz. 10) i jej struktura literacka i czas powstania, RTK 10 (1963) z. 1, 45—68.

Terminologia soteriologiczna w Starym Testamencie (Jahwe-Zbawcą) RBL 10 (1957) 428—435.

Teoria o rodzajach literackich, jej dzieje i zwycięstwo w biblistyce katolickiej, RTSO 1 (1968) 87—108.

Prorocy „Mniejsi”, [W:] *Wstęp do Starego Testamentu* pod red. ks. S. t. Ł a c h a, Poznań-Warszawa 1973, 501—546.

KS. JÓZEF KUC OMI

Ur. w r. 1934, pochodzi z Katowic-Załęża, dr teol., studiował na KUL, jest profesorem Starego Testamentu w seminarium o.o oblatów w Obrze.

Praca:

Interpretacja mesjańska psalmu 22, RTK 18 (1971) z. 1, 5—20.

O. HUGOLIN LANGKAMMER OFM

Ur. w r. 1930, pochodzi z Bytomia, dr hab. teol., dr nauk bibl., doc. KUL, studiował na KUL, kierownik Katedry Archeologii i Geografii Biblijnej KUL.

Prace:

Den er zum Erben von allem eingesetzt hat (Hebr. 1, 2), BZ 19 (1966) 273—280.

Der Ursprung des Glaubens an Christus den Schöpfungsmittler, LAn 18 (1968) 55—93⁹.

Jednostki literackie i teologiczne w 1 Kor 8. 6, RTK 15 (1968) z. 1, 97—109.

Problemy literackie i genetyczne w Hbr 1, 1—4, RTK 16 (1969) z. 1, 77—112.

Stosowanie „Formgeschichte” i „Redaktionsgeschichte” w interpretacji Pisma św. Nowego Testamentu, AK 61 (1969) 408—417.

Powrót Judejczyków z niewoli w świetle archeologii, RBL 23 (1970) 72—76.

Wokół współczesnej problematyki „pieśni o Logosie” w prologu Jana, RTK 17 (1970) z. 1, 105—113.

⁹ *Współczesna biblistyka polska...*, 353.

Kol 1, 5—20, dzieło dwóch różnych autorów, tamże 61—101.

Edykt Cyrusa w Ezd. 1 w świetle tekstów biblijnych i pozabiblijnych a myśl teologiczna kronikarza, RTK 18 (1971) z. 1, 21—32.

Próba nowej interpretacji ekstazy prorockiej, RBL 24 (1971) 193—196.

Oczekiwanie przyjścia „Pana” i „Syna Człowieczego” w najstarszych gminach chrześcijańskich, AK 77 (1971) 92—104.

Zagadnienia wstępne do współczesnej introdukcji Starego Testamentu, [W:] Wstęp do Starożytności pod red. ks. St. Łacha, Poznań-Warszawa 1973, 13—56.

Różne aspekty teologiczne pojęcia „golah” w Ezd — Neh, RTK 19 (1972) z. 1, 45—60.

Syn Człowieczy w Ewangeliach Synoptycznych, CT 42 (1972) z. 4, 79—93.

Teologiczny aspekt Boga w Ewangeliach Synoptycznych, CT 42 (1972) z. 4, 109—115.

Przekłady:

Księga Ezdrasza, [W:] Pismo św. Starego Testamentu, Warszawa 1971.

Księga Nehemiasza, [W:] Pismo św. Starego Testamentu, Warszawa 1971.

KS. KONRAD MARKLOWSKI

Ur. w 1912 r. w Chorzowie, dr teol. proboszcz w Rudzie Śl.-Czarnym Lesie, od r. 1958 jest profesorem St. Test. w Śląskim Seminarium Duchownym.

Prace:

Problem nieśmiertelności duszy w Księdze Kohelet, RBL 1 (1948) 350—351.

Aforyzmy biblijne o życiu bogobojnym, RBL 2 (1949) 240—246.

Z zagadnień Księgi Kohelet, RBL 3 (1950) 294—309.

Ważniejsze odkrycia biblijne na przestrzeni pół wieku, RBL 4 (1951) 385—402.

„Przyjdź Królestwo Twoje”. Sens eschatologiczny czy historyczny, RTK 12 (1965) z. 1, 45—48.

Przekład:

Księga Koheleta, [W:] Pismo św. Starego i Nowego Testamentu, Poznań 1965.

KS. WILHELM MICHAŁSKI CM

(1879—1943)

Dr teol., pochodził z Siemianowic Śl., teologię studiował w instytucie swego zgromadzenia oraz na Uniwersytecie Jagiellońskim. Był profesorem Starego Testamentu na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego i współpracownikiem Komisji Orientalistycznej PAU¹⁰.

Prace:

Starożytne dzieje biblijne w świetle najdawniejszych dokumentów Wschodu, Kraków 1912.

¹⁰ E. Sitarz, *Ks. Wilhelm Wincenty Michałski (1879—1943), szkic biograficzny*, NP 12 (1960) 259—274.

*Epoka wielkich podbojów asyryjskich a prorocy Amos, Ozeasz i Iza-
jasz*, Poznań 1925.

Wstęp ogólny do Ksiąg Starego Testamentu, [W:] *Pismo św.* w tłumaczeniu ks. Jakuba Wujka wydane nakładem Księgarni św. Wojciecha, Poznań 1926, 1, 1—138.

Przekłady:

Amos, wstęp, nowy przekład, komentarz, Lwów 1922.

Ozeasz, przekład, nowy komentarz, Lwów 1922.

Pismo św. w tłumaczeniu ks. Jakuba Wujka oprac. *Księga Hioba*, t. 3, 1—102.

Księga Psalmów, tamże 103—358.

Historia Izraela. t. 1—3 (rękopis, zaginął w czasie II wojny światowej)¹¹.

KS. KAROL MIKETTA

(1872—1922)

Dr teol., ur. w Raciborzu, studiował teologię we Wrocławiu, *Pismo św.* pod kierunkiem P. Scholza, był profesorem St. Testamentu i języków wschodnich w Seminarium Duchownym w Widnawie.

Prace:

Der Pharaos des Auszuges, BSt 8 (1903).

Palästina in der ägyptischen Politik von Beginn des zweiten vorchristlichen Jahrtausend bis zur Eroberung Kananans durch die Hebräer, WSt 1 (1907) 87—105.

Die Entstehung des Volkes Israel, WSt 2 (1908) 43—81.

Wo lag der Berg Sinai?, WSt 3 (1909) 77—123 i 4 (1911) 117—145.

KS. KAROL MÜLLER

(1840—1915)

Dr teol., pochodził z Domaszkowic pow. Nysa. W latach 1887—1896 był profesorem nadzwyczajnym N. Testamentu na Uniwersytecie Wrocławskim.

Prace:

Göttliches Wissen und göttliche Macht, Breslau 1882.

Dot. wiedzy Chrystusa.

*Der Gedankengang des Apostels Paulus in seinem Briefe an die Kolo-
sser*, Breslau 1905.

KS. JAN NIKEL

(1863—1924)

Dr teol., pochodził z Żor. Teologię studiował we Wrocławiu, specjalizując się u P. Scholza w bibliistyce. Uzupełnił studia specjalistyczne u A. Scholza w Würzburgu. Był profesorem St. Testamentu na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1900—1924, przez pewien czas rektorem Uniwersytetu Wrocławskiego. Jako wybitny biblista w 1907 r. został powołany na konsultora Komisji Biblijnej. Założył i redagował; „Biblische Zeitfragen” od 1908 r. (wraz z I. Rohrem), „Alttestamentliche Abhandlungen” od 1909 r., „Exegetische Handbuch zum Alten Testament” od 1909 r.

¹¹ A. Klawek, dz. cyt., 49.

Wielu jego uczniów objęło katedry uniwersyteckie. Słuchali jego wykładów m. in. ks. ks. Heinisch, Jelito, Archutowski i Klawek.

Prace:

Lehre des Alten Testaments über die Cherubim und Seraphim, Breslau 1889.

Der Monotheismus Israels und die vorexilische Zeit, Breslau 1893.

Zur Verständigung über Bibel und Babel, Breslau 1903.

Genesis und Keilschriftforschung. Ein Beitrag zum Verständniss der biblischen Ur- und Patriarchengeschichte, Freiburg i. Br. 1903.

Die Biblische Urgeschichte, Breslau 1919.

Die Wiederherstellung des jüdischen Gemeinwesen nach dem Babylonischen Exil, Freiburg i. Br. 1909.

Die Glaubenswürdigkeit des Alten Testaments im Lichte der Inspirationslehre und der Literarkritik, Breslau 1909.

Der geschichtlicher Charakter von Gen. 1—3, WSt 3 (1909) 1—75.

Moses und sein Werk, Breslau 1910.

Geschichte Israels von Josua bis zum Ende des Exils, Breslau 1910.

Grundriss der Einleitung in das Alte Testament, Münster 1924.

KS. STANISŁAW PISAREK

Ur. w r. 1929 w Pawłowicach Śl. dr teol., studiował bibliystykę na KUL, od 1966 r. jest profesorem N. Testamentu w Śląskim Seminarium Duchownym.

Prace:

Kontekst perykopy o winnym krzewie (J 15, 1—11) RTK 15 (1968) z. 1; 77—96.

Winy krzew w Ewangelii św. Jana (15, 1—11). Stan badań nad perykopą i jej tekst, SSHT 2 (1969) 19—30.

Rodzaj literacki perykopy o winnym krzewie (J. 15, 1—11), SSHT 4(1971) 15—22.

KS. ALRED POHL TJ
(1890—1961)

Dr teol., pochodził z Kobierzyc pow. Racibórz, studiował na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, w latach 1910—1961 był profesorem Instytutu Biblijnego w Rzymie¹².

W latach 1931—1961 wydawał „Analecta Orientalia”, w latach 1937—1961 reagował *Materialien zum Sumerischen Lexikon*’.

Prace:

Historia Populi Israel, Roma 1930.

Neubabylon, Roma 1933/34, t. 1—2.

Vorsargonische und sargonische Wirtschaftstexte, Roma 1935.

Rechts- und Verwaltungsurkunden der III Dynastie von Ur, Rom 1937.

KS. RUDOLF SCHNACKENBURG

Ur. w r. 1914 w Katowicach, dr teol., studiował teologię we Wrocławiu, Pismo św. Nowego Testamentu pod kierunkiem F. W. Maiera. Był kolejno profesorem Nowego Testamentu w Dylindze i Paderborn, obec-

¹² E. Sitarz, dz. cyt., 269.

nie jest profesorem Nowego Testamentu na uniwersytecie w Würzburgu.

Prace:

- Der Glaube im vierten Evangelium*, Breslau 1937.
Episcopus und Hirtenamt in Apg. 20, 28 [W:] *Episcopus. Studien über das Bischofsamt*, Regensburg 1949.
Das Heilsgeschehen bei der Taufe nach dem Apostel Paulus. Eine Studie zur Paulinischen Theologie, MTSH 1 (1950).
Der Abstand der christologischen Aussagen des Neuen Testaments von Chalkedonischen Bekenntniss nach der Deutung Rudolf Bultmanns, [W:] *Das Konzil von Chalkedon* t. 3, 673—693.
Die Johannesbriefe, Freiburg i Br. 1953, 2 Aufl. Leipzig 1963.
Todes- und Lebensgemeinschaft mit Christus, MThZ 6 (1955) 32—53.
Der Weg der katholischen Exegese, ThJ 1.
Eine Theologie der Auferstehung, ThR 56 (1960) 49—58.
Die Sakramente in Johannesevangelium, [W:] *Sacra Pagina*, Paris-Glemboux 1959, t. 2, 235—254.
Die „Anbetung im Geist und Wahrheit“ (Joh. 4, 23) im Lichte von Qumran-Texten, BZ 3 (1959) 88—94.
La Theologie du Nouveau Testament, *Studia Neotestamentica*. Subsidia 1, Bruges 1961.
Zur dogmatischen Auswertung des Neuen Testaments, [W:] *Exegese und Dogmatik*, Mainz 1962.
Die sittliche Botschaft des Neuen Testaments, *Handbuch der Moraltheologie* herausgeb. von M. Reding, München² 1962, 6.
Jesus-Forschung und Christusglaube, ThJ 1962, 195—209.
Die Kirche im Neuen Testament, Freiburg 1963 (Quaestiones disputatae 14), Przekład franc: *L'Eglise dans le Nouveau Testament*, Paris 1964.
Zur formgeschichtlichen Methode in der Evangelienforschungen, ZThK 85 (1963) 16—32.
Das erste Wunder Jesu, Leipzig² 1960.
Das Johannesevangelium, Herders Theol. Kommentar zum Neue Testament IV, 1, I, Freiburg i. Br., 2 Aufl. Leipzig 1967.
Gottes Herrschaft und Reich, Wien 1965.
Christliche Existenz nach dem Neuen Testament. München 1967/8, t. 1—2.
Neuestestamentliche Theologie — der Stand der Forschung, Leipzig 1969.

O. DAMIAN (HENRYK) SZOJDA OFM

Ur. w r. 1932 w Katowicach-Panewnikach, dr teol., studiował na KUL, profesor w seminarium o.o. franciszkanów w Katowicach-Panewnikach, prowincjał.

Prace:

- Symbolika wody w pismach św. Jana Ewangelisty i Qumran*, RTK 13 (1966) z. 1, 105—121.
Listy Katolickie, [W:] *Wstęp do Nowego Testamentu* pod red. F. Gryglewicza, Poznań 1969, 512—546

Wstęp do Nowego Testamentu, Poznań — Warszawa 1966 (współautor).

Ze stołu słowa Bożego. Komentarze do trzyletniego cyklu czytań mszalnych, Poznań 1972 (współautor).

KS. JAN TOMALA
(1894—1972)

Dr teol., pochodził z Żor, studiował w Krakowie, ostatnio był proboszczem w Niedobczycach.

Praca:

Teologia proroka Jeremiasza, Lwów 1939.

KS. RUDOLF TOMANEK
(1879—1941)

Pochodził z Ropicy (Śląsk Cieszyński), był długie lata katecheta w Cieszynie, zginął w obozie koncentracyjnym w Dachau. W swym przekładzie perykop posługuje się współczesnym językiem polskim, zrozumiałym dla szerszego ogółu. Jest to w tym względzie praca pionierska¹³.

Praca:

Lekcje i Ewangelie (Perykopy) na każdy dzień roku kościelnego, Cieszyn 1930.

Ewangelie i lekcje z Dziejów Apostolskich — przekład ks. S z c z e - p a ń s k i e g o, poprawił ks. R. T o m a n e k. Pozostałe lekcje — przekład ks. R. T o m a n e k a).

KS. BERNARD WODECKI SVD

Ur. w 1922 r. w Łaziskach Rybnickich, dr teol., jest profesorem Starego Testamentu w seminarium o.o. werbistów w Pieniężnie.

Prace:

Wykopaliska z Mari a Stary Testament, RBL 10 (1957) 9—23.

„*Dokument Miedziany*” z grotty III w Qumran, RBL 10 (1957) 63—66.

Tirsah dawna stolica Izraela, RBA 10 (1957) 213—218.

Przebudowa Bazyliki Grobu św. bliska realizacji, RBL 11 (1958) 115—123.

Księgi Starego Testamentu w polskiej biblistyce powojennej, [W:] *Współczesna Biblistyka Polska 1945—1970*. Praca zbiorowa pod red. J. Ł a c h a i M. W o l n i e w i c z a, Warszawa 1972 ATK, 268—327.

Idea misyjna w Piśmie św. Starego Testamentu, AK 77 (1971) 105—122.

II TEOLOGIA DOGMATYCZNA

KS. ARTUR KÖNIG
(1843—1921)

Dr teologii, pochodził z Nysy. Był uczniem i następcą na katedrze H. Laemmera. W latach 1882—96 wykładał dogmatykę, a w latach 1896—1920 teologię pastoralną na Uniwersytecie Wrocławskim, którego też był rektorem. Był prepozytem kapituły wrocławskiej.

Praca:

Schöpfung und Gotteserkentniss, Freiburg i. Br. 1886.

¹³ PT 13 (1930) 100.

KS. ALFONS NOSSOL

Ur. w r. 1932 w Broźcu pow. Krapkowice, dr teol., studiował teologię na KUL, od 1960 r. jest profesorem teologii dogmatycznej w Seminarium Duchownym w Nysie, adiunkt KUL.

Prace:

- Idea religijnego poznania Boga*, ZNKUL 6 (1963) z. 3, 15—24.
Biblijny charakter współczesnej teologii katolickiej, RTSO 1 (1968) 61—77.
Aggiornamento czy akomodacja teologiczna? CT 39 (1969) nr 4, 4—13.
Teologia człowieka w rozwoju, zarys antropologii teologicznej — na marginesie „Gaudium et spes”, AK 74 (1970) 163—174.
Etyczne uwarunkowanie poznania Boga, CT 40 (1970) nr 4, 19—32.
Religijne poznanie Boga w świetle nauki Kościoła, CT 41 (1970) nr 1, 53—70.
Współczesne poglądy na naturę grzechu pierwotnego, RTK 17 (1970) z. 2, 53—75.
Teocentryzm czy chrystocentryzm w wykładach teologii dogmatycznej, CT 41 (1971) nr 2, 15—29.
Człowiek współczesny wobec Chrystusa w sakramencie, HD 40 (1971) 21—28.
Śmierć i zmartwychwstanie człowieka, CT 43 (1973) nr 3, 23—34.
Ten, który jest i wciąż przychodzi, CT 43 (1973) nr 4, 15—28.
Das Problem einer „anthropologischen” Integration des Theologiestudiums, TThZ 81 (1972) 228—239.
Prymat chrystologii w dogmatyce, AK 79 (1972) 90—100.
Chrystologiczna struktura teologii dogmatycznej, RTK 19 (1972) nr 2, 211—221.
Antropologiczny wymiar miłości Boga, ZNKUL 15 (1972) z. 3, 5. 12.
Życie chrześcijanina a teologia, [W:] *W nurcie zagadnień posoborowych* 6, Warszawa 1974, 447—460.

KS. LUDWIK ORZEŁ

Ur. w r. 1912 w Imielinie, dr teol., dr prawa kan., studiował na UJ i KUL, od r. 1956 jest profesorem teologii dogmatycznej w Śląskim Seminarium Duchownym.

Prace:

- Teologia materii*, HD 18 (1949) 348—357.
Problemy teologii posoborowej, AK 71 (1968) 94—100.

KS. LEON SCHEFFCZYK

Dr teol., pochodzi z Bytomia, teologię studiował na uniwersytecie w Monachium, gdzie jest profesorem teologii dogmatycznej.

Prace:

Handbuch der Dogmengeschichte. Herausgegeben von M. Schmaus, A. Grillmeier u. L. Scheffczyk. Bd II Fasz. 2a L. Scheffczyk, *Schöpfung und Vorsehung*, Freiburg i. Br. 1963.

Der moderne Mensch vor dem biblischen Menschenbild, ASRP 4 (1964).

Wirklichkeit und Geheimnis der Sünde, Augsburg 1970.

Das Glaubensverständnis des Pastoralkonzils, [W:] M. Schmaus, L. Scheffczyk, J. Giers, *Exempel Holand. Theologische Analyse und Kritik des Niederländischen Pastoralkonzils*, Berlin 1972, 43—73.

Das Unwandelbare im Petrusamt, Berlin.

Das Marienheimum in Frömmigkeit der Karolingerzeit, EThS 5.

KS. ALFONS SKOWRONEK

Ur. w r. 1928 w Piekarach Śl., dr hab. teol., doc. ATK, studiował na UJ, następnie na uniwersytecie w Münster, od r. 1964 profesor dogmatyki w Śląskim Seminarium Duchownym.

Prace:

Odnowienie sakramentów w akcie założenia Kościoła-prasakramentu, AK 67 (1964) 276—286.

Kościół jako prasakrament, AK 68 (1965) 1—10.

Eklezjalna struktura sakramentu pokuty, RTK 14 (1967) z. 2, 143—156.

Kościelno-twórcza rola sakramentów, CT 38 (1968) nr 4, 7—23.

Próby współczesnego ożywienia wiary eucharystycznej, RBL 21 (1968) 351—360.

Eschatologiczny kształt przyszłej teologii, AK 79 (1972) 142—151.

Kapłaństwo jako znak, CT 43 (1973) nr 3, 35—48.

Sakramenty w ujęciu Karola Bartha i jego szkoły, SSHT 6 (1973) 109—144.

II rozdział pracy: *Sakrament in der evangelischen Theologie...*, München-Paderborn 1971.

KS. BERNARD SKULIK
(1867—1924)

Dr teol., pochodził z Katowic-Szopienic. Studiował w Rzymie w Seminarium Papieskim St. Apolinaire i na Uniwersytecie Gregoriańskim. Pracował i członek kilku akademii rzymskich, zasłużony w pracy wśród emigracji polskiej w Ameryce Płn.¹⁴

Prace:

Compendio del Primi Quattro Trattati della Dogmatica, Bagnacavallo 1897.

Tractatus de Deo Trino.

*Theologiae Naturalis Institutiones*¹⁵.

¹⁴ E. Szramek, *Ks. Bernard Skulik z Szopienic, zapomniany krzewiciel oświaty katolickiej (1867—1924)*, GN 11 (1933).

¹⁵ Niestety nie udało się ustalić miejsca wydania tych dzieł, nie podał ich też ks. Szramek w cytowanym artykule.

KS. BISKUP JERZY STROBA

Ur. w r. 1919 w Świętochłowicach, dr teol., były rektor Śląskiego Seminarium Duchownego, od r. 1958 biskup pomocniczy w Gorzowie, od r. 1972 biskup szczecińsko-kamieński. Dogmatykę studiował na UJ pod kierunkiem J. Różyckiego.¹⁶

Prace:

Poznanie Boga w „Myślach Pascala”; CT 24 (1953) 57—74.

Sakramenty święte w perspektywie personalistycznej, Kat 6 (1962) 257—262.

Personalizm sakramentów św. w duszpasterstwie, AK 67 (1964) 294—299.

Nowe modlitwy eucharystyczne, AK 78 (1972) 374—383.

KS. BISKUP SZCZEPAN WESOŁY

Ur. w r. 1926 w Katowicach, dr teol., biskup pomocniczy w Gnieźnie, delegat Prymasa Polski dla Polonii Zagranicznej¹⁷. Studiował na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie.

Praca:

Bibliographia Mariana Polonorum ab anno 1903 ad annum 1955, Roma 1956 (razem z Z. Szostkiewiczem).

O. EUZEBIUSZ WIECZOREK OFM

(1931—1964)

Dr teol., pochodził z Rybnika, studiował teologię na KUL.

Praca:

Nauka Jana Dunska Skota o roli miłości Bożej w planie stworzenia i zbawienia, RTK 9 (1962) z. 2, 37—59.

III TEOLOGIA FUNDAMENTALNA

a. Eklezjologia

KS. ERYK KLEINEIDAM

Ur. w r. 1905 w Rudzie Śl.-Bielszowicach, dr filoz., były wicerektor i profesor filozofii w seminarium duchownym w Widnawie, obecnie profesor filozofii w Erfurcie, studiował teologię i filozofię na Uniwersytecie Wrocławskim.

Praca:

Beiträge zur christlicher Besinnung. Bd 1. *Die Kirche in der Zeitwende*, Salzburg-Leipzig³ 1939. Bd 2. *Die Kirche in der Welt*, tamże 1936 (razem z O. Kussem).

KS. KARDYNAŁ BOLESŁAW KOMINEK

(1903—1974)

Dr filoz., lic. nauk społecznych, pochodził z Radlina. Teologię i filozofię studiował na UJ oraz w Instytucie Katolickim w Paryżu. W latach 1945—1951 administrator apostolski Śląska Opolskiego, przejściowo wy-

¹⁶ WDK 26 (1958) nr 10, 186—188.

¹⁷ WDK 37 (1969) nr 1—2, 18—20.

kładał etykę społeczną na UJ, od r. 1951 biskup, od r. 1956 arcybiskup we Wrocławiu, od r. 1972 arcybiskup-metropolita wrocławski, od r. 1973 kardynał.

Prace:

Kościół wychylony w przyszłość, CS 1 (1969) 15—27.

Kościół po soborze, Paris 1969.

Sprawiedliwość w świecie. Relacja z synodu powszechnego 1971 r. w Rzymie (na podstawie dyskusji i tekstów synodalnych), WWK 27 (1972) 177—188.

KS. STANISŁAW NAGY SCJ

Ur. w r. 1921 w Starym Bieruniu, dr hab. teol., studiował teologię na KUL. Docent i kierownik katedry eklezjologii KUL.

Prace:

Niektóre aspekty dzisiejszego traktatu o Kościele, CT 30 (1959) nr 1, 109—123

Prezbiterzy w pierwotnej gminie jerozolimskiej, RTK 8 (1961) nr 1, 5—22.

Hierarchia w okresie misyjnej działalności św. Pawła, RTK 11 (1964) nr 2, 55—79.

Hierarchia kościelna w ostatnim okresie życia św. Pawła, RTK 13 (1966) nr 2, 23—44.

Nauka o episkopacie w Konstytucji „Lumen Gentium”, [W:] *Pastori et Magistro*, Lublin 1966, 135—153.

Nauka o episkopacie w Konstytucji „Lumen Gentium” i jej implikacja teologiczna, RTK 14 (1967) nr 2, 33—60.

Dlaczego kolegializm? Znak 16 (1964) 1092—1119. [Razem z A. Zubierem].

Doktryna synodu, ACr 2 (1970) 157—187.

Problematyka II Nadzwyczajnego Synodu Biskupów, ZNKUL 13 (1970) nr 2, 3—14.

Jedność jako znamię Kościoła, RTK 17 (1970) nr 2, 5—30.

Soborowa nauka o kolegialności władzy w Kościele, [W:] *Idee przewodnie soborowej konstytucji o Kościele*. Praca zbiorowa pod red. S. Grzybka, Kraków 1971, 218—240.

Katolickość jako znamię Kościoła, RTK 18 (1971) nr 2, 5—20.

KS. KAROL NAWA

Ur. w r. 1915 w Zakrzowie pow. Strzelce Op., dr teol., studiował teologię na UJ. Obecnie jest proboszczem w Rojcy.

Praca:

Vom Sinn des Lebens, Tübingen 1946.

KS. ALFONS SKOWRONEK

Nota biograf. — s. 210.

Prace:

Soborowa wizja Kościoła, CT 37 (1967) nr 1, 6—23.

Kościół jako prasakrament, AK 68 (1965) 1—10.

Chrystologiczne podstawy Kościoła jako prasakramentu SSHT 1 (1968) 93—104.

b. E k u m e n i z m

KS. STANISŁAW NAGY SCJ

Nota biograf. — s. 212.

Prace:

Perspektywy zjednoczenia, *Znak* 11 (1959) 1272—1288.

Dialog religii, AK 73 (1969) 276—287.

Wprowadzenie do Deklaracji o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich, [W:] *Sobór Watykański II*, Poznań 1968, 509—515.

KS. LUDWIK ORZEŁ

Nota biograf. — s. 209.

Praca:

Podstawowa zasada ekumenizmu, AK 73 (1969) 29—38.

KS. KAROL SELTMANN

(1842—1911)

Dr teol., pochodził z Prudnika, studiował teologię we Wrocławiu, był kanonikiem wrocławskim i honorowym profesorem Uniwersytetu Wrocławskiego¹⁸. Ks. Seitmann zapatrywał się optymistycznie na sprawę zjednoczenia chrześcijan. Jako środki wiodące do zjednoczenia proponował modlitwę i wspólne konferencje¹⁹.

Prace:

Zur Wiedervereinigung der getrennten Christen zunächst in deutschen Landen, Breslau 1903.

Kritiken und Neues zur Wiedervereinigung, Breslau 1906.

Ut omnes unum. Auf alle Eines werden. Korrespondenzblatt zur Verständigung der Vereinigung unter den getrennten Christen, wyd. ..., 1879—1900.

KS. ALFONS SKOWRONEK

Nota biograf. — s. 210.

Prace:

Nad rozdziałem trzecim Dekretu „De oecumenismo”, AK 68 (1956) 244—252.

Ekumeniczny profil rozdziału VIII Konstytucji „Lumen Gentium”, CT 37 (1967) nr 2, 17—27.

Z dyskusji nad eklezjalnym charakterem odłączonych wspólnot chrześcijańskich Zachodu, CT 37 (1967) nr 3, 11—21.

Marginalia na temat ekumenicznego wychowania parafii, SSHT 1 (1968) 165—170.

Dekret o ekumenizmie w historycznym rozwoju, AK 73 (1969) 3—13.

Sakrament in der evangelischen Theologie der Gegenwart. Haupttypen der Sakramentsauffassungen in der zeitgenössischen, vorwiegend deutschen evangelischen Theologie, München—Paderborn 1971.

Tendencje odnowy pojęcia sakramentu we współczesnej teologii ewangelickiej, SSHT 5 (1972) 71—105.

¹⁸ A. Nowack, *Lebensbilder schlesischer Priester*, Breslau 1939, 126—131.

¹⁹ F. Haase, *Leben und Schriften der kath. theol. Dozenten an der Universität Breslau. Durch Nachttag erweiterte Separat — Ausgabe der Festschrift zur Hundertjahrfeier der Universität Breslau*, Breslau 1913, 131.

Jest to V rozdział pracy: *Sakrament in der evangelischen Theologie der Gegenwart. Haupttypen der Sakramentsauffassungen in der zeitgenössischen, vorwiegend deutschen evangelischen Theologie*, München-Paderborn 1971.

c. Etnologia i historia religii

KS. PAWEŁ ARNDT SVD
(1885—1962)

Pochodził z Racławic Śl. pow. Prudnik. Studiował w seminarium swego Zgromadzenia w Mödling pod kierunkiem W. Schmidta. Całe prawie życie pracował jako misjonarz²⁰. Badając plemię Ngadha, o. P. Arndt dostrzegał w nim wiele wpływów hinduizmu i to bezpośrednio z Indii. Twierdził, że plemię Ngadha swoją praojczyznę miało w północno-wschodnich Indiach, skąd wywędrowało na wyspę Flores²¹.

Prace:

Die Religion der N ad'a/W est-Flores, Kleine Sunda-Inseln, Anth 24 (1929) 717—861 i 26 (1931) 353—405, 697—739.

Mythologie, Religion und Magie im Sika-Gebiet/östl. Mittelflores, Ende 1933.

Deva, das Höchste Wesen der Ngadha, Anth 31 (1936) 894—909; 32 (1937) 195—209, 347—377.

Soziale Verhältnisse auf Ost-Flores, Adonare und Solor, Münster i W. 1940.

Gesellschaftliche Verhältnisse der Ngadha, SIAntH 8, Wien—Mödling 1954.

Religion auf Ost-Flores, Adonare und Solor, SIAntH 1, Wien—Mödling 1961.

KS. TEOFIL CHODZIDŁO SVD

Ur. w r. 1909 w Studzionce pow. Pszczyna, dr hab. teol., studiował etnologię u W. Schmidta we Fryburgu Szwajc, profesor i kierownik katedry Historii i Etnologii Religii na KUL.

Prace:

Spuren des Totemismus bei den Jakuten?, Anth 41—44 (1946—1949) 359—365.

The Pottery of the Yakut, Anth 51 (1956) 299—313.

Die Familien bei den Jakuten, Internationale Schriftreihe für soziale und politische Wissenschaften. Ethnologische Reihe Bd 1, Freiburg i. Br. 1951.

Religie ludów pierwotnych, Znak 10 (1958) 939—954.

Ofiara u najstarszych ludów, CT 30 (1959) 138—170.

Powszechność zjawiska religijnego, AK 60 (1960) 19—30.

Kościół a kultura ludowa, [W:] *Księga Tysiąclecia Katolicyzmu w Polsce*, Lublin 1969, t. 3, 116—166.

KS. BOLESŁAW GIELATA SVD

Ur. w r. 1929 w Brennej pow. Cieszyn, dr teol., studiował na KUL. Obecnie pracuje jako wykładowca w seminarium duchownym w Tamale (Ghana).

²⁰ H. Bader, *Paul Arndt SVD, 1886—1962*, Anth 59 (1964) 639—42.

²¹ H. Bader, dz. cyt., 640.

Prace:

Symbolika Kościołów Wschodnich. Religie starej Ameryki. Wina i obrzędy oczyszczenia, CT 38 (1968) nr 1, 135—140.

Wartość zbawcza religii niechrześcijańskich, AK 72 (1969) 68—76.

KS. JÓZEF GLINKA SVD

Ur. w r. 1932 w Chorzowie, dr antropologii, studiował na Uniwersytecie Poznańskim, doktoryzował się na UJ, przebywa w Indonezji.

Prace:

Kult zmarłych na wyspie Palue, Nasz Misjonarz 1970.

Pochodzenie mieszkańców wyspy Palue (Małe Wyspy Sundajskie) w świetle antropometrii, MPAn 81 (1971) 105—140.

KS. ANTONI KOSZORZ SVD

Ur. w r. 1933 w Czernicy, mgr socjol., studiował na KUL, obecnie przebywa w Biurze Misyjnym w Warszawie.

Prace:

O braterskie przyjęcie młodych Kościołów przez kler tubylczy, BKaz 91 (1973) nr 2/3, 133n.

O przewyciężaniu różnic szczepowych w Afryce, BKaz 91 (1973) nr 2/3, 134n.

Misjonarze na wagę złota, Prz Kat 47 (1973) 428n.

KS. STEFAN ŁYSIK SVD

Ur. w r. 1908 w Boruszowicach pow. Tarnowskie Góry, studiował etnologię pod kierunkiem P. Schebesty w Mödling, jest kapelanem s.s. boromeuszek w Świerklańcu.

Prace:

Paweł Schebesta — pionierski badacz Pigmejów (1887—1967), Lud 53 (1969) 251—272.

Powojenne badania nad Pigmejami prof. dr a Schebesty, BIPTL 2 (1957) 31—33.

Pigmeje afrykańscy i zagadnienie ich języka, Lud 45 (1960) 35—69.

**KS. PAWEŁ SCHEBESTA SVD
(1887—1967)**

Dr filoz., pochodził z Pietrowic Wielkich pow. Racibórz, profesor etnologii w seminarium o.o. Werbistów w Mödling i docent wiedeńskiej Hochschule für Welthandel²². Studiował w St. Gabriel w Mödling. Poliglota²³, światowej sławy badacz ludów karłowatych, zwanych Pigmejami²⁴, przeprowadził 6 wypraw naukowych do południowej Azji, Afryki Centralnej i Oceanii²⁵. Jego prace obejmowały antropologię, demografię, językoznawstwo, kulturę, gospodarkę, a szczególnie religię.

²² S. Łysik, *Paweł Schebesta — pionierski badacz Pigmejów*, Lud 53 (1969) 251—272; A. Vorblicher, *Professor Dr Paul Schebesta*, Anth 62 (1967).

²³ A. Vorblicher, dz. cyt., 678.

²⁴ S. Łysik, dz. cyt., 253.

²⁵ tamże, 256.

Prace:

Die religiösen Anschauungen Süd-Afrikas, Anth 17 (1923—24) 114—124.

Bei den Urwaldzwerge von Malaya, Leipzig 1927.

Jenseitsglauben der Semang auf Malakka, Festschrift P. W. Schmidt, St. Gabriel 1928, 235—258.

Orang-Utan. Bei den Urwaldmenschen Malayas und Sumatras, Leipzig 1928.

Les conceptions religieuses des Pygmées de l'Ituri, Congo, Bruxelles 1931.

Bambuti, die Zwerge von Kongo, Leipzig 1932.

Vollblutneger und Halbzwerge. Forschungen unter Waldnegern und Halbpygmäen am Ituri im Belgisch-Kongo, Leipzig 1934.

Der Urwald ruft wieder. Meine zweite Forschungsreise zu den Ituri-Zwergen, Salzburg — Leipzig 1936.

Die Bambuti-Pygmäen von Ituri, Bruxelles 1938—1950, t. 1—3.

Die Religion der Ituri-Bambuti, Leipzig 1950.

Die Negrito Asiens, SIAnth 6, 12 i 13 Wien—Mödling 1952—1957.

Die Religion und Mythologie der Negrito, Wien—Mödling 1957.

Baba wa Bambuti. Erlebnisse und Erkenntnisse von 4 Forschungsreisen unter den arfikanischen Pygmäen, St. Gabriel 1957.

KS. HENRYK ZIMONŃ SVD

Ur. w r. 1940 w Wodzisławiu, dr teol., studiował etnologię we Fryburgu Szwajc., adiunkt KUL.

Prace:

Regenmacher und Regenzeremonien in Uganda, [W:] *Antropica. Gedenkschrift zum 100 Geburtstag von P. Wilhelm Schmidt*, Bonn 1968, 429—452.

Geschichte des Herscher-Klans Abisaranga auf der Insel Bukerebe (Tanzania), Anth 66 (1971) 321—372 i 719—752.

Dialog chrześcijański z religiami niechrześcijańskimi, CT 43 (1973) nr 2, 187—194.

IV HISTORIA KOŚCIOŁA

KS. BERTOLT ALTANER

(1885—1964)

Dr teol, pochodził z Góry św. Anny, studiował historię Kościoła u M. Sdralka we Wrocławiu. Był profesorem starożytnej historii Kościoła i patrologii na Uniwersytecie Wrocławskim, a po wojnie na uniwersytecie w Würzburgu.

Prace:

Venturinovon Bergamo, Breslau 1911.

Der heilige Dominikus, tamże 1922.

Die Dominikanermmissionen des 13. Jahrhunderts. Forschungen zur Geschichte der kirchlichen Unionen un der Mohamedaner-und Heidenmissionen des Mittelalters, Habelschwerdt 1924.

Die Briefe Jordans v. Sachsen, Breslau 1925.

Der päpstlicher Primat bis auf Leo d. Grossen, Breslau 1926.

KS. JÓZEF BAŃKA

Ur. w r. 1910 w Gliwicach, dr teol., uczeń T. Glemmy, proboszcz w Katowicach-Zawodziu.

Prace:

Dekanat pszczyński w okresie reformacji i potrydenckiego odrodzenia na tle stosunków kościelnych Śląska, Chorzów 1937.

Księga protokołów konwentów pastorskich Ziemi Pszczyńskiej (1588—1928), Katowice 1938.

Biskup Teofil Bromboszcz (1886—1937), pierwszy sufragan Diecezji Katowickiej. Przyczynek do Diecezji Katowickiej, NP 23 (1966) 279—311.

Życie i działalność ks. Emila Szramka 1887—1942, Katowice 1966. (razem z ks. biskupem H. Bednorzem).

Dekret ks. kardynała Bertrama z 21 XI 1920 a ks. Achilles Ratti, późniejszy papież Pius XI, NP 36 (1971) 287—306.

KS. BISKUP JULIUSZ BIENIEK
(1857—1928)

Ur. w r. 1895 w Sowcyczach pow. Olesno, od r. 1937 jest biskupem pomocniczym katowickim i prepozytem kapituły katowickiej.

Prace:

Szkoła katolicka na Górnym Śląsku w oświetleniu historyczno-prawnym, Katowice 1933.

Parafia tzw. starokatolicka w Katowicach w oświetleniu historyczno-prawnym, Katowice 1934.

KS. JAN CHRZĄSZCZ
(1857—1928)

Dr teol., pochodził z Mionowa, pow. Prudnik, był proboszczem w Pyškowicach²⁶. Jest założycielem „Oberschlesischer Geschichtsverein” oraz „Oberschlesischer Museumverein”, tym samym i muzeum górnośląskiego w Gliwicach²⁷.

Oprócz książek napisał szereg artykułów, umieszczonych w takich czasopismach jak: „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Altertum Schlesiens”, „Oberschlesien”, „Oberschlesische Heimat” i „Schlesische Pastoralblatt”.²⁸

Prace:

Drei schlesische Landesheilige (Hyacinth, Ceslaus und Bronislaw), Breslau 1891.

Geschichte der Städte Peiskretscham und Tost, sowie des Toster Kreises in Oberschlesien, Peiskretscham² 1927.

Historia parafii św. Barbary w Królewskiej Hucie, Król. Huta 1902.

Geschichte der unter Radowitz vereinigten Pfarreien von Radowitz, Boitschow und Latscha, Gleiwitz 1904.

²⁶ RTPNS 1 (1929) 258—261.

²⁷ tamże, 259.

²⁸ tamże, 260.

- Kirchengeschichte Schlesiens*, Breslau 1908.
Geschichte der Stadt Neustadt in Ober Schlesien, Neustadt 1912.
Festschrift zum hundertjährigen Jubiläum des Klosters der Barmherzigen Brüder zu Pilchowitz, Breslau 1914.
Geschichte der Stadt Zülz in Ober Schlesien, Zülz 1926.

KS. GINTER CWIĘCZEK

Ur. w r. 1910 w Świętochłowicach, dr teol., mgr praw, studiował przed wojną historię Kościoła na UJ pod kierunkiem J. Glemmy, po wojnie prawo we Wrocławiu i historię Kościoła na ATK pod kierunkiem Rybusa. Ks. Cwiężek jest proboszczem w Jordanowie Śl.

Prace:

- Kapituła wrocławska za rządów biskupa-królewicza Karola Ferdynanda Wazy (1625—1655)*, CS 3 (1971) 103—121.
Królewicz Karol Ferdynand Waza jako biskup wrocławski, SHKP 2 (1973) 281—470.

KS. AUGUSTYN DEMSKI

Dr teol., ur. w r. 1877 w Kamieniu pow. Rybnik, zmarł w latach powojennych, studiował teologię we Wrocławiu, historię Kościoła pod kierunkiem M. Sdralka, był proboszczem w Świebodzinie.

Prace:

- Papst Nicolaus III*, KGS 3 (1903).
Rudolf v. Habsburg und die römische Kaiserkrone unter Nikolaus III, Breslau 1906.

KS. KAZIMIERZ DOLA

Ur. w r. 1934 w Zabrze-Pawłowie, dr teol., studiował historię Kościoła na KUL, od r. 1960 jest profesorem historii Kościoła w Seminarium Duchownym w Nysie.

Prace:

- Kościół katolicki na Opolszczyźnie w latach 1945—1965*, NP 22 (1965) 69—112.
Szpitałe średniowieczne Śląska, RTSO 1 (1968) 239—292 i 2 (1970) 177—208.
Chrześcijaństwo w tysiącletnich dziejach ludu opolskiego, Znak 18 (1966) 1502—1513.
Szpitałe w średniowiecznej Polsce pod zarządkami kościelnymi, [W:] *Studia i Materiały Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych*, Rzym 1972, 173—214.

KS. JAN DRABINA

Ur. w r. 1939 w Skoczowie, dr historii, studiował historię na Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Wrocławskim.

Prace:

- Ośrodki kaznodziejskie Wrocławia jako centra walki z Jerzym z Podiebradu*, AUWH 14 (1968) 129—145.
Stosunek wrocławskich zakonów do króla Jerzego z Podiebradu, SSHT 4 (1971) 249—266.

Wrocławska Kapituła Katedralna i jej stosunek do politycznych wydarzeń lat 1455—1471, SSHT 2 (1969) 183—204.

Stosunki dyplomatyczne Wrocławia ze Stolicą Apostolską w latach 1464—1465, CS 3 (1971) 81—102.

Kontakty Wrocławia z papieżem Pawłem II, SSHT 5 (1972) 131—150.

Legaci apostolscy na Śląsku w latach 1471—1479, SSHT 6 (1973) 257—276.

KS. EMIL DROBNY SVD
(1889—1948)

Pochodził z Tworkowa pow. Racibórz, pracował w szkolnictwie średnim — do 1939 r. w Rybniku, potem w Rodezji, gdzie położył wielkie zasługi. Był historykiem ziemi rybnickiej, założycielem i redaktorem czasopisma „Ziemia Rybnicka” oraz twórcą cennej biblioteki silesiaków, wywiezionej przez hitlerowców. Napisał liczne artykuły umieszczone w różnych czasopismach.

Praca:

Kościół św. Antoniego w Rybniku, Rybnik 1931.

Praca oparta na oryginalnych aktach archiwalnych stanowi uzupełnienie *Kroniki Rybnika* A. Trunkhardta²⁹.

Pełna bibliografia prac ks. E. Drobnoego zamieszczona jest w *Roczniku Diecezji Katowickiej* 1936, s. 249 n.

KS. HENRYK DZIEKAN
(1843—1925)

Pochodził ze Słonowa (Śl. Ciesz.), teologię studiował w Ołomuńcu. Znany jest jako literat³⁰.

Praca:

Papiestwo, Cieszyn 1887.

Praca napisana dla uczczenia papieża Leona XIII, zawiera zarys historyczny papieżstwa.

KS. FRANCISZEK FOLEK SVD

Ur. w r. 1916 w Pawłowicach Śl., studiował teologię w seminarium duchownym o.o. werbistów św. Gabriela pod Wiedniem, następnie w Holandii.

Praca:

50 lat werbistów w Polsce. Polska Prowincja Zgromadzenia Słowa Bożego 1922—1972, Jędrzejno 1973 (razem z J. Arlikiem, J. Cebulskim, F. Gosienieckim i J. Tyczką).

KS. JÓZEF GREGOR
(1857—1926)

Pochodził z Witosławic pow. Koźle, teologię studiował we Wrocławiu, był proboszczem w Tworkowie³¹.

Praca:

Augustin Weltzel und seine oberschlesische Geschichtswerke, OH 2 (1908) 1—25.

²⁹ RTPNS 2 (1930) 407 n.

³⁰ W. Ogrodziński, *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*. Do druku przygotowali Ludwik Brożek i Zdzisław Hierowski, Katowice 1965, 222 n.

³¹ RTPNS 1 (1929) 254—258; W. Ogrodziński, dz. cyt., 333 n.

KS. EMANUEL GRIM
(1883—1950)

Pochodził z Karwiny, teologię studiował w Seminarium Duchownym w Widnawie, działacz polityczny, był proboszczem w Istebnej³².

Prace:

Paweł Stalmach. Jego życie i działalność w świetle prawdy, Cieszyn 1910.

Zawiera pamiętniki Stalmacha s. 129—310.

Ks. Józef Londzin, RTPNS 2 (1930) 68—95.

Siedemdziesięciopięciolecie pierwszej polskiej książki do nabożeństwa na Ziemi Cieszyńskiej, RTPNS 3 (1931) 148—159.

KS. HUBERT JEDIN

Ur. w r. 1900 w Brzezinach pow. Grodków, dr teol., uczeń Fr. Seppelta, docent Uniwersytetu Wrocławskiego, obecnie profesor historii Kościoła w Bonn, wybitny znawca historii soboru trydenckiego.

Prace:

Kirchenreform und Konzilgedanke 1550—1559, HJ 1934, 401—431.

Die Krone Böhmen und die Breslauer Bischofswahlen 1468—1732, ASKG 4 (1939) 165—208.

Ein Verzeichnis der Altarpfründen in Schweidnitz, ASKG 2 (1937) 83—100.

Die Beschickung des Konzils von Trient durch die Bischöfe v. Breslau, ASKG 1 (1936) 60—74.

Eine Denkschrift über die Gegenreformation in Schlesien; ASKG 3 (1938) 152—171.

Entstehung und Tragweite des Trienter Dekrets über die Bilderverehrung, Th Q 1935, 404—429.

Die Reform des Bischöflichen Informativprozesses auf dem Trienter Konzil, AKKR 1933, 289—312.

Der Breslauer Kanonikus und Pfarrer von Neisse Nikolaus Tintzmann als Prediger, ASKG 5 (1940) 142—151,

Geschichte des Konzils von Trient, Freiburg i. Br. 1951, t. 1—2.

(Przekład ang.: *The council of Trent*, Nelson 1957, t. 1—2).

Die Vertretung der Kirchengeschichte in der Katholisch-Theologischen Fakultät Bonn 1823 bis 1929, Annalen d. Historischen Vereins f. d. Niederrhein 155/56 (1956).

Domschule und Kolleg. zum Ursprung der Idee des Trienter Priesterseminars, TThZ 67 (1958) 210—218.

Breve histoire des conciles. Les vingt conciles oecumeniques dans l'Eglise. Ouvrage traduit par A. Vidick, Tournai 1960.

Die Bedeutung des Tridentinischen Dekrets über die Priesterseminare für das Leben der Kirche, ThG 54 (1964) 184—191.

• *Kirchenhistoriker aus Schlesien in der Ferne*, [W:] H. Jedin, *Kirche des Glaubens — Kirche der Geschichte*, Freiburg i. Br. 1966, t. 1, 75 n.

Von Sedlnitzky zu Diepenbrock. Briefe von Ignatz Ritter an Augustin Theiner von 1841—1847, ASKG 29 (1971) 173—204.

August in Theiner. Zum 100 Jahrestag seines Todes am 9 August 1874, ASKG 31 (1973) 134—176.

³² M. Motyka, *Pisarze śląscy XIX i XX w.*, Warszawa 1963, 450—460; *Polski Słownik Biograficzny* 8 (1949) 579 n.; W. Ogrodziński, dz. cyt., 260—263.

KS. ANTONI KIELBASA SDS

Ur. w r. 1938 w Świętochłowicach, dr teol.

Prace:

Salwatorianie na Ziemiach Zachodnich i Północnych 1945—1966, Roma 1970.

Ein Apostel seiner Zeit. P. Chrisostom Mały siak 1884—1966, Roma 1972.

KS. AUGUSTYN KLAPUCH

Ur. w r. 1929 w Wodzisławiu Śl., dr teol., studiował teologię na UJ, historię Kościoła pod kierunkiem T. Długosza.

Prace:

Wpływ Polski na chrystianizację Skandynawii, STV 4 (1966) nr 2, 139—166.

Wpływ Polski na chrystianizację Węgier w świetle polskich źródeł historycznych, CT 37 (1967) nr 3, 109—122.

Centrum a Polska Mniejszość Narodowa na terenie Niemiec w okresie Kulturkampfu, SSHT 1 (1968) 7—49.

KS. ERYK KLEINEIDAM

Nota biograf. — s. 211.

Prace:

Die Katholisch-Theologische Fakultät der Universität Breslau 1811 bis 1945, Köln 1961.

Universitas Studii Ertordensis. Überblick über die Geschichte der Universität Erfurt im Mittelalter 1392—1521. 1 Teil: 1392—1460, t. 14. 2 Teil: 1460—1521, t. 22. Erfurter Theologische Studien. Herausgegeben von E. Kleineidam, H. Schürer und W. Ernst.

KS. JÓZEF KNOSAŁA
(1878—1951)

Dr fil., pochodził z Żelaznej pow. Opole, teologię studiował we Wrocławiu, specjalizując się w historii Kościoła pod kierunkiem M. Sdralka. Był proboszczem w Radzionkowie.

Prace:

Parafia Radzionkowska, Katowice 1926.

Bielszowice, Kończyce, Pawłów, Katowice 1928.

Geschichte der Stadt Hindenburg O/S, Katowice 1929.

Das Dekanat Beuthen O/S in seinen schlesischen Teil, Katowice 1935.

Bogate wiadomości źródłowe, brak indeksu.

Pełna bibliografia prac ks. J. Knosały zamieszczona jest w *Roczniku Diecezji Katowickiej* 1936, s. 178 n.

KS. ALOJZY KOZIELEK
(1879—1949)

Pochodził z Baborowa pow. Głubczyce, teologię studiował we Wrocławiu. W latach dwudziestych był prezesem Polskiego Towarzystwa Oświaty im. św. Jacka, a od r. 1928 był proboszczem w Knurowie.

Praca:

Knurów i Krywałd. Kronika na tle historii ziemi Gliwickiej, Katowice 1937.

KS. JAN KUDERA
(1872—1943)

Pochodził z Mysławic, teologię studiował we Wrocławiu, historię Kościoła u M. Sdralka. Był proboszczem w Brzezince i dziekanem mysławickim³³.

Prace:

Dziennikarstwo polskie na Śląsku, Bytom 1912.

Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych, Mikołów 1928.

Dzieje parafii i wsi Brzezinki. Z okazji 25-lecia istnienia parafii, Mysławice 1927.

Historia parafii mysławickiej, [b. m. wyd.] 1934.

Księża pochodzący z parafii mysławickiej, [b. m. wyd.] 1936.

Praca o parafii mysławickiej przyniosła nauce wiele nowych szczegółów. Przez podanie wzmianki o proboszczu Hunoldzie z 1308 r. ks. Kudera przesunął pierwszą wiadomość o Mysławicach z r. 1360 na r. 1308³⁴.

KS. BISKUP JÓZEF KURPAS

Ur. w r. 1912 w Paniowach pow. Tychy, lic. prawa kan., studiował teologię na UJ, prawo kanoniczne na KUL, od 1962 r. jest biskupem pomocniczym w Katowicach.

Praca:

Początki ksiąg metrykalnych, ABMK 2 (1961) 5—42.

KS. JÓZEF LONDZIN
(1862—1929)

Pochodził z Zabrzegu pow. Bielsko-Biała, studia teologiczne ukończył w Ołomuńcu. Był wybitnym działaczem kulturalnym, oświatowym i politycznym Śląska Cieszyńskiego.

Prace:

Zaprowadzenie języka polskiego w szkołach ludowych w Księstwie Cieszyńskim, VI Sprawozdanie dyrekcji polskiego gimnazjum w Cieszynie za rok szk. 1900/01, 3—41.

Stan szkół ludowych w Księstwie Cieszyńskim na początku XIX stulecia, Sprawozdanie za rok szk. 1901/2, 3—34.

Historia Generalnego Wikariatu w Cieszynie, Cieszyn 1926.

Kościół drewniane na Śląsku Cieszyńskim. Z pośmiertnych zapisków autora przejrzał, uzupełnił i do druku przygotował ks. R. Tornanek, Cieszyn 1932.

Jaki wpływ wywarła reformacja na ukształtowanie się stosunków polskich na Śląsku Cieszyńskim?, Cieszyn 1934.

Dane historyczne o 48 kościołach, po części już nie istniejących³⁵.

KS. STEFAN ŁYSIK SVD

Nota biograf. — s. 215.

Praca:

Górnośląskie archiwalia parafialne z r. 1607 pisane po polsku (z parafii Łubie—Kopienica w powiecie gliwickim), ZG1 7 (1969) 14, 207—220.

³³ F. Maroń, *Szkie biograficzne o zmarłych księżach diecezji katowickiej*, WDK 38 (1970) nr 10—12, 194; P. Wiszkowski, *Ks. Jan Kudera — patriota i pisarz śląski*, GN 18 (1945) nr 32, 261; W. Ogrodziński, dz. cyt., 354 n.

³⁴ RTPNS 5 (1936) 380.

³⁵ j. w.

KS. FRANCISZEK MAROŃ

Ur. w r. 1904 w Kielczy pow. Strzelce Op., studiował teologię na UJ. Był proboszczem w Brzęczkowicach i dziekanem myśłowickim, jest kanonikiem kapituły katowickiej.

Prace:

Szkice biograficzne o zmarłych księżach diecezji katowickiej, WDK 37 (1969) nr 11—12, 182—192; 38 (1970) nr 1—4, 56—60; nr 5—7, 113—123; nr 8—9, 142—160; nr 10—12, 189—194; 39 (1971) nr 1—3, 44—52; 40 (1972) nr 11—12, 257—262.

Rozwój sieci parafialnej diecezji katowickiej do końca XV wieku, SSHT 2 (1969) 107—167.

Stulecie dekanatu myśłowickiego na tle problemów narodowych i społecznych związanych z rozwojem przemysłowym, SSHT 3 (1970) 243—285.

Proces kształtowania się wschodniej granicy biskupstwa wrocławskiego na tle wydarzeń politycznych przełomu XVIII i XIX wieku. Przyczynek do genezy ustaleń bulli „De salute animarum”, SSHT 4 (1971) 187—248.

Parafia górnośląska w pierwszym ćwierćwieczu XVIII w., SSHT 5 (1972) 151—225.

Szkoła górnośląska w ostatnich dziesięcioleciach przed kulturkampfem (na przykładzie ówczesnego powiatu pszczyńskiego), SSHT 6 (1973) 185—256.

Materiały źródłowe do dziejów Kościoła w obecnej diecezji katowickiej. Protokoły wizytacyjne z 1611 r., wyd. . . SSHT 6 (1973) 317—331.

KS. WERNER MARSCHALL

Ur. w r. 1927 w Opolu, dr teol., studiował historię Kościoła we Fryburgu Badeńskim, jest docentem historii Kościoła na tej uczelni.

Praca:

Alte Kirchenpatrozinien des Archidiakonats Breslau. Ein Beitrag zur ältesten schlesischen Kirchengeschichte, FQKO 3 (1966).

KS. KONSTANTY MICHALSKI CM

Nota biograf. — s. 252.

Prace:

Ks. Marian Apolinary Kamocki (1804—1884), Roczniki obu Zgromadzeń Ks. Misjonarzy 12 (1906) 73—81, 145—155 i 257—271.

Brat Albert. W setną rocznicę urodzin, Kraków 1946.

KS. AUGUSTYN MÜLLER
(1878—1958)

Pochodził z Niwnicy pow. Nysa, był długie lata czynny jako katecheta w szkołach średnich.

Prace:

Die Geschichte des fürstbischöflichen Dorfes Neunz (Ein Beitrag zur Geschichte des Neisser Landes), Breslau 1922.

Schüler des Neisser Pfarrgymnasiums im 16. Jahrhundert (aus dem Album des Pfarrgymnasiums im Neisser Pfarrarchiv), ASKG 11 (1953) 90—126.

Walentin Hahn, Domdechant in Prag† 1557 und andere Neisser in Prag, ASKG 10 (1952) 106—120.

Schlesier auf der Akademie in Olmütz von 1576—1631, ASKG 12 (1954) 61—111.

Schüler des Fürstentums Neisse aus der Jesuitenakademie in Olmütz, ASKG 13 (1955) 157—171.

Die Pfarrer von Neisse, ein Beitrag zur schlesischen Presbyteriologie, ASKG 14 (1956) 59—104.

Schlesier auf der Hochschule in Leiden (1597—1742), ASKG 17 (1959) 164—205.

Neisser Kultstätten, ASKG 18 (1960) 99—121.

Pełna bibliografia prac ks. A. Müllera zamieszczona jest w ASKG 19 (1961) s. 254—259.

KS. KAROL NAWA

Nota biograf. — s. 212.

Praca:

Dekanat cieszyński w prawno-historycznym ujęciu, Kraków 1951.

KS. ALFONS NOWACK (1868—1940)

Dr filoz., pochodził ze Strzelec Op., był dyrektorem Archiwum i Muzeum Diecezjalnego we Wrocławiu, jako historyk był uczniem H. Laemmera.

Prace:

Geschichte der Landpfarreien des Archipresbyterats Sohrau O/S, Oppeln 1912.

Geschichte des Klosters der Barmherzigen Brüder in Neustadt O/S, Neustadt 1916.

Die Pfarrkirche zur Allerheiligsten Dreifaltigkeit in Birawa O/S, Breslau 1920.

Franziskanerkloster Sankt Joseph in Walde bei Neustadt O/S, Neustadt 1920.

Geschichte der Pfarrei Gross Strehlitz in Oberschlesien, Gross Strehlitz 1925.

Lebensbilder schlesischer Priester, Breslau 1928/39, t. 1—2.

Fürstbischof Heinrich Förster und Karl von Holtei, Breslau 1932.

Gedenkblätter an Kardinal Diepenbrock, Breslau 1934.

Nüchternheitsbestrebungen in Oberschlesien bis zu Fietzeks Eingreifen im Februar 1844, Breslau 1937.

Die Priester der Zisterzienserabtei Rauden O/S 1682—1810 (1856), Breslau 1935.

Schlesische Wallfahrtsorte älterer und neuerer Zeit im Erzbistum Breslau (40 Wallfahrtsorte), Breslau 1937.

Wzmianka o przechowaniu obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w r. 1655 w klasztorze o.o. paulinów pod Głogówkiem⁸⁶.

KS. ANTONI OTREBA

Ur. w r. 1913 w Rudziczce pow. Pszczyna, dr teol., teologię studiował na UJ, później historię Kościoła na ATK pod kierunkiem H. Rybusa.

⁸⁶ RTPNS 6 (1938) 420.

W latach 1952—73 był proboszczem parafii Wniebowzięcia w Katowicach, obecnie jest kapłanem s.s. elżbietanek w Katowicach.

Praca:

Dzieje niższych kolegiów duchownych przy kolegiacie w Łasku 1525—1819, SHKP 2 (1973) 1—279.

KS. WALDEMAR OTTE
(1879—1944)

Dr teol., pochodził z Lubrzy pow. Prudnik, teologię studiował we Wrocławiu, historię Kościoła pod kierunkiem M. Sdralka, w r. 1931 został kanonikiem wrocławskim.

Praca:

Der historicher Wert der alten Biographien des Papstes Clemens V, KGA 1 (1902) 1—73.

O. JÓZEF PIELORZ OMI

Ur. w r. 1921 w Imielinie, dr teol., studiował na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie.

Prace:

La Vie spirituelle de Mgr de Mazenod, Ottawa 1956.

Les chapitres generaux au temps du Fondateur, Ottawa 1969, t. 1—2.

Oblaci polscy. Zarys dziejów prowincji polskiej misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej z okazji 50-lecia istnienia, Roma 1970.

O. JÓZEF SCHWETER CSSR
(1874—1952)

Dr teol., pochodził z Moszczanki pow. Prudnik, studiował teologię we Wrocławiu, był przełożonym w różnych domach swego zakonu, ostatnio w Bardzie Śl.

Prace:

Prälat Dr Hugo Laemmer, Glatz 1926.

P. Dr Augustin Rössler CSRR 1851—1922 ein Bild seines Lebens und Schaffens, Schweidnitz 1929.

Schwester Angela vom armen Kinde Jesu. Agnes Gräfin zu Stolberg-Stolberg 1833—1905, Breslau 1931.

Geschichte der Kongregation der Schwestern von der hl. Hedwig, Breslau 1932.

Apostolisches Heldentum. Bernhard Graf zu Stolberg-Stolberg, Priester der Gesellschaft Jesu Missionär in Schweden 1918—1926, Breslau 1933.

Eleonore Gräfin zu Stolberg-Stolberg 1843—1928. Oblatin des Benediktinerorden. Eine grosse Kartisapostelin. Kevelaer 1934.

Geschichte der Kongregation der Marienschwestern aus dem Mutterhaus Breslau 1854—1934, Breslau 1934.

Gesilicher Rat Joseph Hübner Pfarrer in Neustadt O/S ein glaubensvoller Caritasapostel der Gegenwart, Breslau 1934.

Geschichte der Kongregation der Grauen Schwestern von der heiligen Elisabeth. Ein Beitrag zur Geschichte der katholischen Caritas und Mission in den letzten 100 Jahren, Breslau 1937, t. 1—2.

KS. MAKSYMILIAN SDRALEK
(1855—1913)

Dr teol., pochodził z Woszczyc pow. Tychy. Teologię studiował we Wrocławiu, historię Kościoła pod kierunkiem H. Laemmera. Dalsze studia odbywał u Fr. Krausa we Fryburgu Badeńskim. Był profesorem historii Kościoła w latach 1884—1896 w Monasterze, zaś w latach 1896—1913 we Wrocławiu, piastując na obu uczelniach godność rektora. Miał wielu znanych uczniów. Należą do nich profesorowie: Wittig, Seppelt, Haase, Altaner, a z księży diecezji katowickiej: Knosała, Kudera, Szramek i Wilk. Oprócz swoich prac wydał w Monasterze razem z profesorami historii Kościoła, H. Schrörsem z Bonn i A. Knöpflerem z Monachium „Kirchengeschichtliche Studien”, sam zaś we Wrocławiu „Kirchengeschichtliche Abhandlungen”.

Prace:

De sancii Nicolai PP I epistolarum codicibus quibusdam manuscript is, Wratislaviae 1882.

Hinkmars von Reims kanonistisches Gutachten über die Ehescheidung Königs Lothar II, Freiburg i. Br. 1881.

Handschriftlich-kritische Untersuchungen über eine Gruppe Briefen von Papst Nikolaus I, AKKR 1882, 177—215.

Streitschrift Altmanns von Passau und Vesilos von Mainz, Paderborn 1890.

Wolfenbüttle Fragmente, KGS 1 (1881).

Die Strassburger Diöcesansynoden, SThS 2 (1894) 1—168.

Über die Ursachen, welche den Sieg des Christentums im römischen Reich erklärten, Breslau 1907.

Mowa rektorska.

KS. STEFAN SIWIEC
(1863—1941)

(w niemieckich wydawnictwach występuje też jako Schiwietz), dr teol., pochodził z Miasteczka Śl. pow. Tarnowskie Góry, studiował teologię, filozofię i języki wschodnie we Wrocławiu i Innsbrucku, we Wrocławiu słuchał wykładów historii Kościoła u H. Laemmera. Był dyrektorem gimnazjum w Rybniku, wybitnym historykiem wschodniego życia monastycznego i uczonym o sławie europejskiej.

Prace:

De S. Theodoro Studita, Reformatore Monachorum Basilianorum, Breslau 1896.

Das morgenländische Mönchtum. 1: Das Ascetentum der drei ersten christlichen Jahrhunderte und das ägyptische Mönchtum im 4 Jahrhundert, Mainz 1912. 2: *Das Mönchtum auf Sinai und in Palästina im 4 Jahrhundert, Mainz* 1913. 3; *Mnisi w Syrii i Mezopotamii* (rękopis niedokończony).

KS. JAN SOFFNER
(1828—1905)

Dr teol., pochodził z Moszczanki pow. Prudnik, studiował na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie następnie był docentem, później pracował w duszpasterstwie³⁷.

³⁷ J. Jungnitz, *Johann Soffner, ZGAS* 39 (1905) 320—323.

Prace:

Der Minorit Fr. Michael Hillebrant aus Schweidnitz, Breslau 1885.

Geschichte der Reformation in Schlesien, Breslau 1887.

Friedrich Staphylus, ein katholischer Kontroversist und Apologet aus der Mitte des 16 Jahrhunderts, Breslau 1904.

KS. JAN SOSSALLA

Ur. w r. 1908 w Chorzowie, dr teol., teologię studiował we Wrocławiu, jest proboszczem w Miechowicach.

Prace:

Die Säkularisation des Matthias -.- Stiftskommende Neuhof bei Kreutzburg O/S, Ohlau 1937/9 t. 1—2.

Przyczynki do historii Krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą, NP 23 (1966) 199—237.

Patronaty fiskalne na Śląsku Opolskim na przełomie wieków XVIII i XIX, RTSO 2 (1970) 209—240.

O. EUZEBIUSZ (FRANCISZEK) STATECZNY OFM
(1864—1921)

Pochodził z Witosławic pow. Koźle, był przez pewien czas profesorem Collegium Antonianum w Rzymie, sprawował różne funkcje w swoim zakonie³⁸. Przeszedł do historii piśmiennictwa śląskiego jako literat — prozaik, przedstawiciel Młodej Polski.

Prace:

De scriptis Seraphici Doctoris. De vita Seraphici Doctoris, Sancti Bonaventurae Opera Omnia, 10 (1902) 1—73. (Wydane też po polsku: *Żywot i pisma Doktora Serafickiego św. Bonawentury*, Poznań 1915).

Rozbiór krytyczny źródeł do żywota św. Franciszka z Asyżu, Poznań 1913.

Żywot św. Franciszka z Asyżu, Poznań 1912, 1926².

Jest to obszerna powieść biograficzna oparta o materiały źródłowe, napisana jako katolicki równoważnik ewangelickiego dzieła P. Sabatiera³⁹.

KS. EMIL SZRAMEK
(1887—1942)

Dr teol., pochodził z Tworkowa pow. Racibórz, studiował teologię we Wrocławiu, historię Kościoła u M. Sdralka. Był kanonikiem kapituły katowickiej, proboszczem kościoła NMP w Katowicach i prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, zginął w obozie koncentracyjnym w Dachau⁴⁰.

Prace:

Das Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln, ein Beitrag zur Breslauer Diözesangeschichte, Oppeln 1916.

Kuria Wrocławska a język polski na Śląsku (drukowane jako manuskrypt) 1919.

³⁸ W. Ogrodziński, O. Euzebiusz Franciszek Stateczny przedstawiciel „Młodej Polski” w prozie górnośląskiej, RTPNS 6 (1938) 7—202.

³⁹ W. Ogrodziński, *Dzieje piśmiennictwa...*, 270.

⁴⁰ H. Bednorz, J. Bańka, *Życie i działalność ks. Szramka 1887—1942*, Katowice 1966.

Piekary. Pamiątka koronacji Matki Boskiej Piekarskiej, Piekary 1925.
Ks. Konstanty Damroth (Czesław Lubiński), wieszcz śląski, życiorys w 25-letnią rocznicę zgonu, Opole 1920.

Ks. Norbert Bonczyk, *Homer górnośląski, poeta walki kulturowej. Studium historyczno-literackie 50 lat po pierwszym wydaniu „Starego Kościoła Miechowskiego”, Roczniki TPNS 2 (1930) 1—62*

Ks. Jan Kapica, *życiorys a zarazem fragment z historii Górnego Śląska*, tamże 3 (1931) 1—68.

Ks. Aleksander Skowroński, *Obraz życia i pracy na tle problematyki kresów wschodnich*, tamże 5 (1936) 8—214.

Ks. Franciszek Miczek, *braterstwa młotnik*, Katowice 1938.

Historia residentiae et templi societatis Jesu Piekarii (1678—1716), wyd. ... Fontes TPN na Śląsku I (1932) VIII + 53.

Pełna bibliografia prac (186 pozycji) zamieszczona jest w H. Bednorz, J. Bańka, *Życie i działalność ks. E. Szramka 1887—1942*, Katowice 1966 ss. 203—211.

KS. ALFRED ŚWIERK

Ur. w r. 1930 w Świętochłowicach, dr historii, pracował w archidiecezjalnym archiwum wrocławskim, obecnie w RFN.

Prace:

Z problematyki badań nad dziejami śląskich bibliotek klasztornych, SKHS 18 (1963) 14—25.

Piętnastowieczny księgozbiór Jana Rodziny, polskiego kaznodziei we Wrocławiu, SKHS 20 (1965) 171—178.

Średniowieczna biblioteka kanoników regularnych św. Augustyna w Żaganiu, Wrocław 1965.

Fragmenty piętnastowiecznego katalogu biblioteki wrocławskich dominików, SKHS 21 (1966) 541—556.

Schreibstube und Schreiber des Augustiner-Chorherren-Stiftes zu Sagan im Mittelalter, ASKG 26 (1968) 124—140.

KS. RUDOLF TOMANEK

Nota biograf. — s. 208.

Praca:

Dorobek półwiekowej działalności oświatowej. Krótki zarys dziejów i prac Dziedzictwa bł. Jana Sarkandra dla ludu polskiego na Śląsku, 1873—1923, Cieszyn 1924.

KS. FRANCISZEK TROMBALA

Ur. w r. 1893 w Karwinie, jest proboszczem parafii św. Antoniego w Gliwicach.

Praca:

Dziedzictwo bł. Jana Sarkandra. Szkic jego prac i wysiłków w latach 1923—1933, Cieszyn 1934.

KS. JÓZEF TYCZKA SVD

Ur. w r. 1933 w Radzionkowie pow. Tarnowskie Góry. Studia teologiczne ukończył w Wyższym Seminarium Duchownym o.o. werbistów w Pieniężnie.

Praca:

50 lat werbistów w Polsce. Polska Prowincja Zgromadzenia Słowa Bożego 1922—1972 Pieniężno 1973 (razem z J. Arlikiem, J. Cybulskim, F. Folkiem i F. Gosienieckim).

KS. KAROL WILK

(1882—1957)

Dr teol., pochodził z Piekar Sl., teologię studiował we Wrocławiu specjalizując się u M. Sdrałka w historii Kościoła. Był proboszczem i dziekanem mikołowskim⁴¹.

Prace:

Führende Gestalten. Eine Kirchengeschichte in Heiligenleben, Paderborn 1935.

Gwiazdy katolickiej Polski, Mikołów 1938, t. 1—2 (razem z A. Marchewką i C. Wilczyńskim).

Św. Antoni z Padwy. Jego życie, twórczość i chwała pośmiertna, Katowice 1949.

Bibliografia prac ks. K. Wilka do 1936 r. zamieszczona jest w *Roczniku Diecezji Katowickiej 1936*, s. 161.

KS. MAKSYMILIAN WOJTAS

(1886—1962)

Dr teol., pochodził z Bytomia, studiował teologię we Wrocławiu, zaś doktorat teologii uzyskał na UJ u J. Fijałka. Był proboszczem w Katowicach-Dąbrówce Małej, dziekanem siemianowickim⁴².

Prace:

Przynależność diecezji wrocławskiej do Metropolii Gnieźnieńskiej, SPAU 8 (1928) nr 3, 8—11.

Streszczenie pracy doktorskiej.

Akta wizytacyjne dekanatu bytomskiego i pszczyńskiego w r. 1598, wyd. ... Fontes TPN na Śląsku 2 (1938) 126.

KS. KRZYSZTOF WOLLEK

Ur. w r. 1934 w Pyskowicach, dr teol., studiował teologię w Seminarium Duchownym w Nysie, historię Kościoła w Bonn pod kierunkiem B. Stasiewskiego. Obecnie jest katechetą w Belm koło Osnabrück.

Praca:

Das Domkapitel von Plock 1524—1564. Gegenreformatrice Haltung und innerkirchliche Reformstrebungen, Köln—Wien 1972, Bonner Beiträge zur Kirchengeschichte 2⁴³.

KS. LUDWIK WRZOŁ

(1881—1940)

Dr teol., pochodził z Zabrzegu, teologię studiował w Seminarium Duchownym w Widnawie. Był profesorem filozofii i rektorem widnawskiego seminarium, zginął w obozie koncentracyjnym w Gusen⁴⁴.

Praca:

Konstantins des Grossen persönliche Stellung zum Christentum, WSt 1 (1908) 227—269.

⁴¹ S. Wróbel, *Ks. dr Karol Wilk*, GN 35 (1957) nry 35, 37.

⁴² J. Gawor, *Śp. ks. kan. Michał Maksymilian Wojtas*, WDK 30 (1962) nr 12, 274—277; J. Bańka, *Ks. dr M. Wojtas jako historyk, tamże*, 277—8.

⁴³ Patrz: Recenzja tej pracy ks. prof. Wyczawskiego, CT 43 (1973) f. 4, 163—167.

⁴⁴ F. Maroń, dz. cyt., nr 1—4, 57—58.

Pamiętniki

KS. JÓZEF GAWOR

Ur. w r. 1907 w Katowicach-Dąbrówce Małej, dr teol., studiował teologię na UJ, był redaktorem tygodnika diecezjalnego „Gość Niedzielny”.

Praca:

Jak ks. Szramek przygotowywał się do ostatniego kazania, GN 18 (1945) nr 13—42.

Wyjazd z Gusen do Dachau i życie księży w Dachau aż do śmierci ks. E. Szramka.

KS. AUGUSTYN MÜLLER

Nota biograf. — s. 223.

Prace:

Zum Gadächtnis August Müller. Von ihm selbst verfasst, ASKG 19 (1961) 247—259.

Przeżycia z okresu szkolnego w zakładzie o.o. werbistów w Nysie.

Mein Kriegstagebuch von 1914—1918.

Wspomnienia objętości ok. 600 stron zaginęły w czasie wojny.

KS. ALFONS PRZYBYŁA

Ur. w r. 1907 w Katowicach, mgr teol., studiował teologię na UJ, jest proboszczem przy kościele Serca Pana Jezusa w Chorzowie-Batorym. Był pierwszym kanclerzem Wrocławskiej Kurii Diecezjalnej już pod polskimi rządami.

Praca:

Wspomnienia wrocławskie 1945—1957, Chrześcijanin w Świecie ODISS 5 (1970) 13—35.

Opis warunków, w jakich znaleźli się duchowni niemieccy, jak i nowo przybyli duchowni polscy na teren archidiecezji wrocławskiej.

KS. JÓZEF WILPERT

Nota biograf. — s. 244.

Praca:

Erlebnisse und Ergebnisse, Freiburg i. Br. 1930.

KS. TOMASZ REGINEK

(1887—1974)

Pochodził z Dobrzonia Wielkiego pow. Opole. Studiował na Uniwersytecie Wrocławskim, od 1932 r. był proboszczem w Rybniku, w czasie II wojny przebywał na Bliskim Wschodzie, następnie osiadł w USA.

Praca:

Pamiętniki proboszcza śląskiego, [b. m. w.] 1952.

V PATROLOGIA

KS. BERTOLT ALTANER

Nota biograf. — s. 216.

Prace:

Patrologie, Schriften und Lehre der Kirchenväter. Sechste Auflage, durchgesehen und ergänzt, von Alfred Stüber, Freiburg i. Br. 1960.

Najlepszy akademicki podręcznik patrologii tłumaczony na języki: angielski, francuski, hiszpański, węgierski i włoski. Pierwszym autorem tego podręcznika był ks. G. Rauschen (zm. 1917 r.), profesor historii Kościoła i patrologii w Bonn. Po jego śmierci podręcznik ten wydał wrocławski historyk, ks. J. Wittig, a następnie ks. B. Altaner. W kolejnych wydaniach podręcznik zupełnie przerobił, tak że został jego jedynym autorem⁴⁵.

Augustinus und griechische Patristik, RBen 62 (1952) 201—215.

Kleine patristische Schriften. Herausgeb. von G. Glockmann, Berlin 1967.

KS. FRYDERYK BLACHA
(1878—1915)

Dr teol., pochodził z Szydłowa pow. Niemodlin, studiował teologię we Wrocławiu, patrologię pod kierunkiem M. Sdralka. Był wikarym w Głuchoczałach, brał udział w I wojnie świat. jako kapelan wojskowy i zmarł w Belgii.

Praca:

Der pseudo-cyprianische Traktat „de singulorum clericorum“ ein Werk des Novation, KGA 2 (1904).

KS. ARTUR KÖNIG

Nota biograf. — s. 209.

Praca:

Der katholischer Priester vor 1500 Jahren, Breslau 1890.

Portret kapłana katolickiego według nauki św. Hieronima⁴⁶.

KS. JÓZEF KNOSAŁA

Nota biograf. — s. 221.

Praca:

Die pseudo-justinische Cohortatio ad Graecos, KGA 2 (1904) 1—72.

KS. ADAM KRAWUTZKY

Nota biograf. — s. 203.

Prace:

Die zwei Wage oder die Entscheidung des Petrus, ThQ 64 (1882) 359—445.

Über die sogenannte Zwölf apostellehre, ihre hauptsächlichsten Quellen und ihre erste Aufnahme, ThQ 66 (1884) 547—606.

KS. BISKUP PAWEŁ LATUSEK
(1910—1973)

Dr teol., dr prawa kan., pochodził z Tych, studiował teologię na UJ, następnie w Lowanium, prawo kanoniczne na KUL. Był biskupem pomocniczym we Wrocławiu, profesorem i rektorem tamtejszego seminarium duchownego.

Praca:

Problem cierpienia u św. Augustyna, Chorzów 1938.

KS. WINCENTY MYSZOR

Ur. w r. 1941 w Chełmie W., dr teol., studiował patrologię na ATK, jest profesorem patrologii w Śląskim Seminarium Duchownym.

⁴⁵ A. Bober, *Od Rauschena do Altanera*, PP 321 (1951) 338—405.

⁴⁶ F. Haase, dz. cyt., 53.

Prace:

Gnostycyzm — przegląd publikacji, STV 9 (1971) nr 1, 367—427.

Zagadnienie herezji w listach św. Cypriana, STV 9 (1971) nr 1, 147—190.

Ewangelia według Tomasza, SSHT 5 (1972) 19—42.

S w. A m b r o ż y, *Hexaëmeron*, tłum. Wł. Sz o ł d r s k i, wstęp A. B o g u c k i, oprac. ..., *Pisma starochrześcijańskich pisarzy 4*, Warszawa 1969.

Tertulian Kwintus Septymiusz Florens, *Wybór pism*, wstęp E. Stanuła, oprac. ..., *Pisma starochrześcijańskich pisarzy 5*, Warszawa 1970.

Hieronim, *Dialog przeciw pelagianom*, *Żywoty mnichów*, oprac. ..., *Pisma starochrześcijańskich pisarzy 10*, Warszawa 1972.

Efrem, Cyryllonas, *Wybrane pieśni i poematy syryjskie*, oprac. ..., *Pisma starochrześcijańskich pisarzy 11*, Warszawa 1973.

Apokalipsa Pawła, STV 10 (1972) nr 1, 163—170.

Apokalipsa Pawła, RBL 25 (1972) 22—29.

KS. BISKUP FERDYNAND PIONTEK
(1878—1963)

Dr teol., pochodził z Głubczyc, teologię studiował we Wrocławiu, historię Kościoła i patrystykę pod kierunkiem M. Sdralka. W r. 1921 został kanonikiem kapituły katedr. wrocławskiej, był wikariuszem kapitulnym dla niemieckiej części archidiecezji wrocławskiej z siedzibą w Görlitz i biskupem tytularnym.

Praca:

Die katholische Kirche und die häretischen Apostelgeschichten bis zum Ausgang des 6 Jahrhunderts, KGA 6 (1908) 1—71.

KS. FRANCISZEK SCHUBERT
(1876—1937)

Dr teol., pochodził z Bielska-Bystrej, teologię studiował we Wrocławiu. Od 1905 r. wykładał teologię pastoralną w widnawskim seminarium duchownym, od 1920 r. pracował na Uniwersytecie Wrocławskim.

Prace:

Eine altchristliche Pastoralinstruktion, WSt 2 (1908) 317—350.

Omówienie listu św. Hieronima do kapłana Nepocjana (Ep 52).

Die pastoralen Grundsätze in Cyprians Hirtenschreiben aus der Decianischen Christenverfolgung, WSt 3 (1909) 253—297.

KS. KAROL SELTMANN
(1842—1911)

Nota biograf. — s. 213.

Praca:

Des hl. Johannes Chrysostomus de sacerdotio libri sex, Münster 1887.

KS. STEFAN SIWIEC

Nota biograf. — s. 226.

Prace:

Die Achtlasterlehre des Evagrius Pontikus und die griechische Philosophie, Kath 82 (1903) 311—322.

Die altchristliche Tradition über den Berg Sinai und Kosmas Indikopleustes, Kath 87 (1908) 9—30.

Stammt das christliche Hauptsündenschema aus der astrologischen Planetenlehre? ThG 4 (1912) 374—383.

Polemika z T. Zielińskim. Wskazanie na **pochodzenie** schematu od Ewagriusza Pontyku, kaznodziei z Konstantynopola (IV w.).

Die Eschatologie des hl. Johannes Chrysostomus und ihr Verhältnis zu der origenistischen, Mainz 1914.

KS. RUDOLF TOMANEK

Nota biograf. — s. 208.

Praca:

Die innerkirchlichen Zustände in Noricum nach der Vita Severini des Eugippius, WSt 2 (1908) 351—418.

KS. LUDWIK WRZOŁ

Nota biograf. — s. 229.

Praca:

Jan Kas jan, Rozmów dwadzieściztery POK 6 (1928) i 7 (1929).

VI TEOLOGIA MORALNA I ASCETYCZNA

KS. BISKUP HERBERT BEDNORZ

Ur. w r. 1908 w Gliwicach, dr prawa kan., dr nauk społ., teologię studiował na UJ, prawo kanoniczne w Paryżu, nauki społeczne w Lowanium. W latach 1948—1952 wykładał teologię pastoralną na UJ, od r. 1950 biskup-koadiutor w Katowicach od r. 1967 biskup katowicki⁴⁷.

Prace:

Kapłaństwo katolickie w oczach świeckich pisarzy współczesnych, AK 50 (1949) 166—182.

Kapłan w Kościele i w świecie, HD 19 (1950) 474—482.

KS. JERZY HOINKA

Ur. 1882 r. w Krapkowicach, dr teol., pracował w duszpasterstwie wojskowym w diecezji wrocławskiej.

Praca:

Versuch zu einer psychologischen Grundlegung der Moraltheologie. I. Psychologische Vorschule zur Moraltheologie, Breslau 1912.

KS. HELMUT JUROS SDS

Ur. w r. 1933 w Krasiejowie pow. Opole, dr teol., studiował na ATK, obecnie adiunkt ATK.

Prace:

Przedmiot etyki w ujęciu G. E. Moor'a, STV 6 (1968) f. 1, 223—241.

Polska myśl etyczna w okresie posoborowym, [W:] *Posoborowe publikacje teologiczne*, Warszawa 1969, 135—166.

⁴⁷ C. Domin, *Nowy Ordynariusz diecezji katowickiej*, WDK 36 (1967) nr 3—4, 46—47.

Chrześcijańska moralność relacji międzysobowych, CT 40 (1970) f. 3, 63—74.

G. E. Moore'a teoria znaczenia, SPCh 6 (1971) nr 1, 105—124.

„Błąd naturalistyczny” a tomistyczne określenie dobre, RF 20 (1972) z. 2, s. 41—67.

Przepowiadanie katolickiej nauki moralnej, STV 11 (1973) nr 2, 129—163.

Spotkanie myśli Bożej z myślą ludzką w teologii moralnej, AK 81 (1973) z. 1, 10—21.

W sprawie tzw. subiektywnej definicji dobra, RF 21 (1973) z. 2, Z dyskusji nad prawem naturalnym, CT 38 (1968) f. 4, 146—150.

Moraltheologie in Polen, ThR 64 (1968) nr 3, 259—260.

Wokół encykliki „*Humanae vitae*”, CT 39 (1969) f. 2, 117—122.

Problematyka badań polskich etyków, CT 40 (1970) f. 2, 124—130.

Nowa czy odnowiona teologia moralna?, CT 40 (1970) f. 3, 113—116.

W poszukiwaniu specyficznie chrześcijańskich norm moralnych, CT 41 (1971) f. 2, 110—113.

Przegląd problematyki polskiej etyki, metaetyki i etologii, CT 42 (1972) f. 2, 121—126.

Wina-grzech-zbawienie, CT 42 (1972) f. 3, 117—127.

KS. ADAM KRAWUTZKY

Nota biograf. — s. 203.

Praca:

Einleitung in das Studium der Moraltheologie, Bresl. 1898.

KS. ALOJZY MARCOL

Ur. w r. 1931 w Nędzy pow. Racibórz, dr teol., studiował teologię na KUL, od r. 1960 jest profesorem teologii moralnej w Seminarium Duchownym w Nysie.

Praca:

Teologia moralna wobec problemu wojny nowoczesnej, RTK 9 (1964) z. 3, 59—68.

KS. JOACHIM PIEGSA MSF

Ur. w r. 1930 w Wielowsi, dr teol., studiował na KUL, profesor na uniwersytecie w Mainz.

Prace:

Wokół problemów katolickiej etyki małżeńskiej, RTSO 2 (1970) 65—76.

Czy prawo moralne sprzeciwia się wolności?, CT 43 (1973) nr 3, 67—73.

KS. BISKUP WILHELM PLUTA

Ur. w r. 1910 w Rudzie Śl.-Kochłowicach, dr teol., studiował teologię na UJ, od r. 1958 biskup w Gorzowie, od r. 1972 ordynariusz gorzowski.

Prace:

Studium duszpasterza jako źródło jego kultury duchowej i skutecznej pracy, HD 20 (1951) 557—567.

- Zadawanie pokuty na spowiedzi*, HD 21 (1952) 222—227.
Modlitwa duszą apostołstwa, AK 66 (1963) 322—331.
Powszechne powołanie do świętości, AK 68 (1965) 315—325.
Schematy ascetyczno-rekolekcyjnerozważań dla kapłanów w oparciu o dekret „De presbyterorum ministerio et vita”, AK 69 (1966) 356—368.

KS. ALFONS SKOWRONEK

Nota biograf. — s. 210.

Praca:

Nad współczesnym modelem świętości w Kościele, Znak 19 (1967) 463—471.

KS. HENRYK WENCEL

Ur. w r. 1929 w Siemianowicach, dr teol., studiował teologię na UJ i KUL, był profesorem teologii moralnej w Śląskim Seminarium Duchownym.

Prace:

Założenia etyczne H. Schwarza — teoretyka narodowego socjalizmu, RTK 9 (1962) z. 2, 95—112.

Uwagi o zagadnieniu odpowiedzialności w życiu Kościoła na tle soborowej deklaracji „o wolności religijnej”, SSHT 1 (1968) 105—118.

Ku teologii małżeństwa, [W:] *W nurcie zagadnień posoborowych*. Praca zbiorowa, Warszawa 1967, 311—321.

Encyklika „Humanae vitae” postęp czy regres?, Znak 21 (1969) 306—318.

KS. BERNARD WODECKI SVD

Nota biograf. — s. 208.

Praca:

Misyjny aspekt wychowania kapłańskiego, CT 43 (1973) I

VII NAUKI SPOŁECZNE

KS. BISKUP HERBERT BEDNORZ

Nota biograf. — s. 233.

Praca:

Kościół a sprawy społeczno-gospodarcze, „Przyjdź Królestwo Twoje” Biblioteczka Uchwał Synodu Polskiego 3/1939.

KS. JOACHIM KONDZIELA

Ur. w r. 1932 w Rudzie Śl-Kochłowicach, dr hab. filoz. adiunkt KUL, teologię studiował na UJ, socjologię na KUL. Od r. 1966 jest profesorem nauk społecznych w Śląskim Seminarium Duchownym.

Prace:

Pojęcie „bonum commune” na tle współczesnych kierunków teologii katolickiej, SSHT 1 (1968) 119—142.

Normatywny charakter „bonum commune”, SSHT 2 (1969) 51—81.

„Familia humana” i jej społeczno-moralne podstawy, CS 2 (1970) 33—49.

Prawo naturalne jako podstawa teorii społeczności międzynarodowej, RF 18 (1970) z. 2, 107—118.

Gospodarczy aspekt „bonum commune”, SSHT 3 (1970) 45—63.

Integralność podzielonego czasu, SSHT 3 (1970) 77—92.

Podmiotowy charakter pracy ludzkiej a społeczna struktura przedsiębiorstwa, SSHT 6 (1973) 75—82.

KS. BISKUP TEODOR KUBINA
(1880—1951)

Dr teol., dr filoz., pochodził ze Świętochłowic. Studiował w Rzymie najpierw na Angelicum, potem na Gregorianum, gdzie zainteresował się naukami społecznymi pod wpływem wykładów J. Biederlacka. Był proboszczem przy kościele NMP w Katowicach, a w latach 1926—1951 biskupem częstochowskim⁴⁸. W r. 1931 na Wydziale Teol. UJ otrzymał doktorat honoris causa, w czasie gdy oskarżony o radykalizm społeczny musiał się tłumaczyć w kurii rzymskiej.

Prace:

Ks. dr Rzymiski [...]

W sprawie katolickich organizacji społecznych. Kilka uwag na czasie, PP 90 (1906).

Przeróbka O. Biederlack...

O. Biederlack, *Kwestia społeczna. Przyczynek do zrozumienia jej istoty i rozwiązania jej*. Tłum. ks. dr Rzymiski [...] Poznań 1908. (Tytuł oryginału: *Die Soziale Frage. Ein Beitrag zur Orientierung über ihr Wesen und Lösung*).

Ks. dr Rzymiski [...] *Wartość dóbr doczesnych w świetle religii chrześcijańskiej*, Poznań² 1910.

Zadania socjalne polskiej inteligencji, Bytom 1921.

Akcja katolicka a akcja społeczna, Poznań 1930.

W podniosłych chwilach i doniosłych sprawach, Częstochowa 1931, t. 1—2.

Dzisiejszy kryzys społeczno-gospodarczy a misja społeczna Kościoła katolickiego, Katowice 1932.

Kościół wobec zagadnień dzisiejszego kryzysu gospodarczego, AK 29 (1932).

Cud wiary i polskość wśród wychodźstwa polskiego, Potulice 1935.

Pod flagą papieską na Daleki Wschód, Potulice 1938.

Wśród wychodźstwa polskiego w Ameryce Południowej, Potulice 1938.

KS. JÓZEF LISZKA

Ur. w r. 1930 w Siemianowicach, dr filoz., studiował teologię na UJ, socjologię na KUL.

Praca:

Powołania kapłańskie i zakonne na Opolszczyźnie w latach 1945—1962, RTSO 1 (1968) 429—448.

⁴⁸ J. Wołny, *Polski Słownik Biograficzny* 16 (1971) 28—30.

KS. EMIL SZRAMEK

Nota biograf. — s. 227.

Praca:

Śląsk jako problem socjologiczny, R TPNS 4 (1934) 22—95.

VIII PRAWO KANONICZNE

KS. JÓZEF BARON CM

Ur. w r. 1895 w Rudziczce pow. Pszczyna, dr prawa kan., prawo kanoniczne studiował na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. W latach 1945—1955 był rektorem Śląskiego Sem. Duchownego, później pełnił funkcję wizytatora swego zgromadzenia.

Praca:

Przepisy o postępowaniu w sprawach o nieważności małżeństwa na podstawie instrukcji wydanej przez Kongregację Sakramentów, Sandomierz 1938.

Drugie wydanie oraz (z ks. Stawinogą) trzecie „Prawa Kanonicznego” ks. Bączkowicza CM.

KS. FRANCISZEK BĄCZKOWICZ CM

(1877—1923)

Dr teol., dr prawa kan., pochodził z Radzionkowa, prawo studiował na Uniwersytecie Gregoriańskim, teologię w Wiedniu. Był profesorem prawa kanonicznego w Instytucie Ks. Misjonarzy w Krakowie^{48a}.

Prace:

Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa, Kraków 1923/4, t. 1—2.

Wydanie II przejrzał i uzupełnił ks. J. Baron CM, Kraków 1932/3, t. 1—2. Wydanie III przygotowali do druku i uzupełnili ks. J. Baron CM i ks. Wł. Stawinoga CM, Opole 1957, t. 1—3.

Komentarz prawno-historyczny do dekretu „ut debita”, wydanego przez św. Kongr. Soboru z dnia 11 maja 1904 r., Poznań 1912.

Dotyczy stypendiów mszalnych.

KS. BISKUP HERBERT BEDNORZ

Nota biograf. — s. 233.

Praca:

Le concordat de Pologne de 1925. Nomination aux Sieges Episcopaux et aux Paroisses. Commentaire avec comparaison aux autres Concordats d'apres-guerre, Paris 1938.

KS. STANISŁAW BISTA

Ur. w r. 1929 w Rudzie Śl.-Kochłowicach, dr prawa kan., studiował teologię na UJ, prawo kanoniczne na KUL. Jest oficjałem Sądu Biskupiego w Katowicach, profesorem prawa kanonicznego w Śląskim Seminarium Duchownym.

^{48a} B. Wilanowski, *Kwartalnik Teologiczny Wileński* 1—2 (1923—24) 279—280; F. Smidoda, *Polski Słownik Biograficzny* 1 (1935) 379.

Prace:

Zarys rozwoju instytucji naukowo-wychowawczych kleru diecezjalnego, SSHT 1 (1968) 67—80; 2 (1969) 83—100.

Przyczynki do historii genezy dekretu soboru trydenckiego o seminariach diecezjalnych, SSHT 3 (1970) 165—170.

Z prac nad rewizją Kodeksu Prawa Kanonicznego, tamże 287—301.
Instytucja niższych seminariów duchownych diecezjalnych przykładem wpływu prawa partykularnego na prawo powszechne, SSHT 4 (1971) 161—186.

Uwagi prawno-pastoralne o obowiązku rezydencji duchowieństwa parafialnego, WDK 40 (1972) nr 9—10, 100—108.

Wstępna reforma procesu małżeńskiego, WDK 40 (1972) 184—194.

KS. EMIL BRZOSKA

Ur. w r. 1909 w Rudziskach pow. Racibórz, dr teol., studiował teologię we Wrocławniu, prawo kanoniczne pod kierunkiem Geschera. Jest profesorem uniwersytetu we Frankfurcie n. Menem.

Praca:

Die Breslauer Diözesansynoden bis zur Reformation, ihre Geschichte und ihr Recht, Darstellungen und Quellen zur schlesischen Geschichte 38 (1939) XVIII + 220.

Autor udowadnia, że synody diecezji wrocławskiej odbywały się przed r. 1279 (rok ogłoszenia statutów synodalnych bp. Tomasza II), przyjętym w nauce jako początek ich historii⁴⁹.

O. DAMASCEN (ROBERT) JANOSZ OFM

Ur. w r. 1912 w Gliwicach, mgr prawa kan. studiował na KUL. Obecnie jest wykładowcą w Wyższym Seminarium Duchownym o.o. franciszkanów w Panewnikach.

Praca:

Wydalenie z zakonu podczas trwania ślubów czasowych (kan. 647—648), Lublin 1939.

KS. BISKUP JÓZEF KURPAS

Nota biograf. — s. 222.

Praca:

Charakterystyka Dekretu „De Presbyterorum ministerio et vita!”, AK 69 (1966) 193—203.

Problematyka odnowy życia kapłańskiego w świetle nauki soborowej⁵⁰.

KS. KAROL LUX
(1872—1931)

Dr teol., dr prawa kan., pochodził z Chwałowic pow. Nysa. Teologię studiował we Wrocławiu, prawo pod kierunkiem H. Laemmera, prawo kanoniczne na Uniwersytecie Gregoriańskim. Od r. 1906 był docentem we Wrocławiu, zaś w latach 1907—1931 profesorem prawa kanonicznego na Uniwersytecie w Monasterze w Westfalii.

⁴⁹ J. Sawicki, *Ze studiów nad synodami diecezji wrocławskiej w XIII wieku*, PK 4 (1961) nr 1—4, 379 n.

⁵⁰ T. Pawluk, *Posoborowe prawo kanoniczne w opracowaniach polskich*, [W:] *Posoborowe publikacje...*, 305.

Prace:

Constitutiones Apostolicae de generali beneficiorum reservatione 1265 usque ad α. 1378 emissarum, tam intra, quam extra corpus iuris exstantium, collectio et interpretat io, Breslau 1904.

Die Besetzung der Benefizien in der Breslauer Diözese durch die Päpste von Avignon (1305—1378), Breslau 1906.

KS. KAROL NAWA

Nota biograf. — s. 212.

Praca:

Defectus limitatis w starym i nowym prawie kanonicznym, Kraków 1938.

KS. LUDWIK ORZEŁ

Nota biograf. — s. 209.

Praca:

Rezerwy w sakramencie pokuty w świetle kościelnego ustawodawstwa synodalnego w Polsce przedrozbiorowej, SSHT 1 (1968) 67—78.

KS. BISKUP WILHELM PLUTA

Nota biograf. — s. 234.

Praca:

Biskup w diecezji, AK 69 (1966) 147—155.

KS. REMIGIUSZ SOBAŃSKI

Ur. w r. 1930 w Miasteczku Śl. pow. Tarnowskie Góry, dr teol., dr hab. nauk prawnych, studiował teologię na UJ, prawo kanoniczne pod kierunkiem J. Krzemienieckiego. Od r. 1974 jest profesorem, a od r. 1971 kierownikiem katedry kościelnego prawa publicznego i międzynarodowego ATK. Od r. 1957 profesorem prawa kanonicznego Śląskiego Seminarium Duchownego.

Prace:

Współczesne tendencje w prawie kanonicznym, AK 62 (1961) 175—192.

Synod rzymski, AK 63 (1961) 64—71.

Motu Proprio „Ecclesiae Sanctae”, WDK 34 (1966) nr 9—10. 133—142.

Instrukcja o małżeństwach mieszanych, WDK 34 (1966) nr 7—8, 99—102.

Nowe normy o odpustach, WDK 35 (1967) nr 5—7, 109—115.

Nowe normy o uprawnieniach biskupów do udzielania dyspens od prawa powszechnego, WDK 35 (1967) nr 3—4, 54—60.

Osobowość prawna Kościoła katolickiego w świetle Konstytucji „Lumen Gentium”, PK 11 (1968) nr 3—4, 3—18.

Niektóre wnioski prawne dotyczące Kościoła wynikające z konstytucji „Lumen Gentium”, SSHT 1 (1968) 81—91.

Powierzenie parafii zakonnikom według Motu Proprio „Ecclesiae Sanctae”, PK 11 (1968) nr 1—2, 61—80.

Normy ogólne kodeksu prawa kanonicznego, Warszawa 1969.

Symulacja częściowa w ujęciu k. 1086 § 2 a nauka o małżeństwie konstytucji „Gaudium et spes”, SSHT 2 (1969) 31—50.

Chrzest jako czynnik konstytuujący Kościół w dokumentach Soboru Watykańskiego II, SSHT 3 (1970) 137—164.

Sakramentalne podstawy pozycji wiernych w Kościele, PK 13 (1970) nr 1—2, 143—158.

Nowe przepisy o małżeństwach mieszanych, AK 75 (1970) 449—459.

O nową koncepcję kościelnego prawa publicznego wewnętrznego, SSHT 4 (1971) 143—160.

Chrzest jako podstawa jedności Kościoła, Warszawa 1971.

Stanowisko proboszcza w świetle wskazań soborowych, WDK 39 (1971) nr 1—3, 36—43.

Refleksje o kościelnym prawie fundamentalnym, SSHT 5 (1972) 43—58.

Teologia prawa jako nauka o ontologicznych podstawach prawa kościelnego, SSHT 5 (1972) 59—70.

Zbawcza funkcja prawa kościelnego, SSHT 6 (1973) 157—170.

Prawo kanoniczne na tle trendów anty jurydycznych, CT 43 (1973) nr 4, 37—46.

La „Loi fondamentale” de l’Eglise, Quelques reflexions, NRTh 94 (1972) 251—268.

Miejsce i rola Kościoła lokalnego w Kościele powszechnym, SSHT 5 (1972) 255—261.

Problem prawnego ujęcia struktur Kościoła, PK 15 (1972) 55—60.

Słowo i sakrament jako czynniki kształtujące prawo kościelne, PK 16 (1973) nr 1—2, 3—15.

La parole et le sacrement en tant que facteurs formant la loi ecclesiastique, NRTh 95 (1973).

Zarys teologii prawa kościelnego, Warszawa 1973.

Posoborowy wykład kościelnego prawa publicznego, PK 16 (1973) nr 3—4, 79—109.

Monachijski projekt prawa fundamentalnego, SSHT 6 (1973) 279—281.

Uwagi o strukturze Parafialnej Rady Duszpasterskiej, AK 81 (1973) 133—141.

Głosa do zasad dokształcania kleru, WDK 41 (1973) nr 7—9, 168—174.

R. J. B a r, R. S o b a ń s k i, *Polska bibliografia teologii i prawa kanonicznego za lata 1949—1968*, Warszawa 1972.

Polska bibliografia nauk kościelnych za rok 1971. Praca zbior. pod red. J. R. B a r a i R. S o b a ń s k i e g o, Warszawa 1973.

KS. EMIL SZRAMEK

Nota biograf. — s. 227.

Prace:

Makkabäus [E. Szramek] *Das Recht auf die Muttersprache im Lichte des Christentums*, Oppeln 1919.

Diecezja i parafia w prawie kanonicznym i w uchwałach I Polskiego Synodu Plenarnego, Poznań 1938.

Statuta Capituli Katowicensis, wyd. ... Katowice² 1938.

KS. KAROL WYPLER

Ur. w r. 1936 w Rudzie Śl.-Kochłowicach, dr prawa kan., adiunkt ATK, teologię studiował w Śląskim Seminarium Duchownym, prawo kanoniczne na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie.

Praca:

Consensus legislator is pro consuetudine in ecclesia, Doctrina medii aevi ac doctoris Fr. Suarez. Roma 1974.

O. WENANTY (BRONISŁAW) ZUBERT OFM

Ur. w r. 1935 w Katowicach-Ochojcu, dr prawa kan., studiował prawo kanoniczne na KUL, gdzie jest adiunktem.

Prace:

Przeszkoda wieku do zaręczyn i małżeństwa w prawie rzymskim, RTK 13 (1966) z. 5, 87—98.

Małżeńska przeszkoda wieku w Dekrecie Gracjana i u pierwszych dekretystów, RTK 16 (1969) z. 5, 71—122.

Dyskusja nad uznaniem nieważności małżeństwa z tytułu podstępnego wprowadzenia w błąd, RTK 18 (1971) z. 5, 75—93.

IX LITURGIA**a. Historia liturgii****KS. ROMAN ADAMSKI**

Ur. w r. 1903 w Chorzowie, dr teol., studiował teologię we Wrocławiu, był proboszczem w Spremberg w NRD.

Praca:

Der Barbarakult in Schlesien, Breslau 1939.

KS. ERYK PUZIK

Ur. w Zakrzowie pow. Koźle, dr teol., studiował teologię we Wrocławiu, w latach 1948—67 był ojcem duchownym w Seminarium w Neuzelle, w latach 1967—1970 rektorem tegoż seminarium.

Praca:

Sacramentum Ordinis. Geschichtliche und systematische Beiträge, Breslau 1942 (razem z O. Kussem).

KS. WACŁAW SCHENK

Ur. w r. 1913 w Gliwicach, dr hab. teol., studiował teologię we Wrocławiu, proboszcz kościoła NMP w Bytomiu, docent KUL.

Prace:

Z dziejów kultu liturgicznego św. Stanisława biskupa na Śląsku, RTK 4 (1957) z. 3, 53—81.

Z zagadnień zależności kultu św. Stanisława biskupa od kultu św. Tomasza Kantuarijskiego w świetle śląskich rękopisów liturgicznych, RTK 4 (1957) z. 1, 73—85.

Kult liturgiczny św. Stanisława biskupa na Śląsku w świetle średnio-wiecznych rękopisów liturgicznych XIII—XV w. Studium historyczno-liturgiczne, Lublin 1959.

Rękopisy liturgiczne dawnej biblioteki miejskiej we Wrocławiu (XIII—XV w.), RTK 6 (1959) z. 3, 77—98.

- Udział ludu w ofierze Mszy św. Zarys historyczny*, Lublin 1960.
- Rękopisy liturgiczne od XIII do XV wieku w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, ABMK 2 (1961) 185—206 i 6 (-1963) 191—209.
- Kult świętych w Polsce — zarys historyczny*, RTK 13 (1966) z. 4, 77—102.
- Z dziejów liturgii w Polsce, Księga Tysiąclecia Katolicyzmu w Polsce*, Lublin 1966, 1, 139—218.
- Źródła do dziejów badań liturgii rzymskiej w Polsce*, [W:] *Pastori et Magistro. Praca zbior.*, Lublin 1966, 123—133.
- W jaki sposób można ustalić czas powstania oraz miejsce pochodzenia i używania rękopisów liturgicznych*, ABMK 21 (1970) 33—83.
- Z dziejów liturgii sakramentów w Polsce*, ZNKUL 9 (1966) z. 1—2, 69—84.
- Komunia pod dwiema postaciami, Wprowadzenie do liturgii*, praca zbior., Poznań 1967, 322—334 (razem z S. Czerwikiem i R. Rakiem).
- Duch liturgii w nabożeństwach*, AK 78 (1972) 330—339.
- Z historii liturgii chrztu*, RBL 25 (1972) 89—96.

KS. FRANCISZEK SCHUBERT

Nota biograf. — s. 232.

Prace:

- Der Breslauer Domgottesdienst im ausgehenden Mittelalter*, ThG 18 (1926) 221—236.
- Die Volkssprache in den Breslauer Diözesanritualien von 1653 bis 1929*, OP 5 (1934) 12—22 i 46—57.
- Ex modo agendi in Ecclesia Wratislaviensi*, wyd. ... Münster 1936.

KS. HELMUT SOBECZKO

Ur. w r. 1939 w Nędzy pow. Racibórz, dr teol., studiował teologię na KUL, od r. 1965 jest profesorem liturgii w Seminarium Duchownym w Nysie.

Praca:

- Kult liturgiczny św. Wacława na Śląsku w świetle średniowiecznych rękopisów liturgicznych*, RTK 14 (1967) z. 4, 55—81.

b. Liturgia

KS. FRANCISZEK BLACHNICKI

Ur. w r. 1921 w Rybniku, dr hab. teol., studiował teologię na UJ i KUL., od r. 1967 profesor Śląskiego Seminarium Duchownego.

Prace:

- Konieczność odnowy liturgii na tle tradycyjnej koncepcji*, [W:] *Wprowadzenie do liturgii*, Poznań 1967, 19—34.
- Odnowa liturgii w impasie?*, HD 36 (1967) 97—104.
- Urzeczywistnienie się Kościoła w liturgii, CT 37 (1967) nr 1, 24—39.
- Bibliografia prac ks. F. Blachnickiego zamieszczona jest w *Posoborowych publikacjach...* s. 382—384.

KS. LUDWIK ORZEŁ

Nota biograf. — s. 209.

Praca:

Małżeństwo także kapłaństwem, Opole 1957.

KS. ROMUALD RAK

Ur. w r. 1920 w Brzezince, dr hab. teol., teologię studiował na UJ i w seminarium duchownym w Linz. Jest docentem KUL, profesorem Śląskiego Seminarium Duchownego.

Prace:

Pius Parsch (1884—1954), RBL 19 (1966) 188—198.

Komunia pod dwiema postaciami, [W:] *Wprowadzenie do liturgii*, Poznań 1967, 322—334 (razem z S. Czerwikiem i W. Schenkiem).

Idea przewodnia liturgii Kościoła, RBL 16 (1963) 167—173.

Sposoby pobudzenia wiernych do czynnego uczestniczenia we Mszy świętej, MDG 8 (1964) 219—228.

Nowe kanony Mszy św. a odnowa liturgiczna, WDK 36 (1968) 260—65.

Officium Divinum. [W:] *Wprowadzenie do liturgii*, 403—431 (razem z R. Zielaską i M. Zielniokiem).

KS. WACŁAW SCHENK

Nota biograf. — s. 241.

Prace:

Liturgia sakramentów świętych, Lublin 1962/4, t. 1—2.

Liturgia sakramentu chorych namaszczenia w duszpasterstwie parafialnym, MDG 7 (1963) 312—324.

Rola liturgii w studiach teologicznych i w przygotowaniu do kapłaństwa, AK 67 (1964) 184—189.

Wtajemniczenie w liturgię chrztu i jego symbolikę, AK 68 (1965) 177—183.

Reforma sakramentu pokuty, ZNKUL 9 (1966) z. 4, 39—47.

Formacja liturgiczna, AK 70 (1967) 246—252.

KS. HELMUT SOBECZKO

Nota biograf. — s. 242.

Praca:

Główne sposoby Chrystusowej obecności w odnowionej liturgii Mszy św., RTSO 2 (1970) 77—91.

KS. RUDOLF ZIELASKO

Ur. w r. 1919 w Międzyrzeczu Górnym pow. Bielsko-Biała, dr teol., studiował teologię na UJ, w seminarium w Widnawie i na KUL, obecnie jest czynny w duszpasterstwie w Wiedniu.

Prace:

Msza św. i uczestnictwo w niej w świetle dzisiejszej teologii, HD 35 (1966) 107—113.

Wychowanie do czynnego uczestnictwa we Mszy św., Kat 11 (1967) 256—263.

Jeden ołtarz i jedno kapłaństwo. Myśli o koncelebracji eucharystycznej, HD 36 (1967) 82—86.

Teologiczne zasady kształtowania kultu eucharystycznego, CT 38 (1968) nr 2, 41—53.

Parafia jako zgromadzenie eucharystyczne, STV 6 (1968) nr 2, 75—105.

Zarys problematyki teologii mszalnej liturgii słowa, RTK 16 (1969) z. 3, 97—115.

c. Zagadnienia sztuki kościelnej

O. EDWARD (PAWEŁ) FRANKIEWICZ OFM

Ur. w r. 1905 w Chrzęszczycach pow. Opole, dr filoz., filozofię studiował na Sorbonie. Obecnie jest wykładowcą w Wyższym Seminarium Duchownym o.o. franciszkanów w Panewnikach.

Prace:

Cudowny Obraz M. B. Osieckiej (zarys ikonograficzno-historyczny), Leszno 1938.

Łaskami słynący obraz św. Walentego w kościele o.o. franciszkanów w Osiecznej (Wlkp.), Leszno 1938.

U stóp łaskami słynącej M. B. Świerczyńskiej, Leszno 1938.

Kościół parafialny w Chrzęszczycach. Przyczynek historyczno-kulturalny do dziejów Opolszczyzny, Opole 1947.

Zapoznany renesans w Opolu, KOp 12 (1966) nr 1, 56—69.

Odkrycia wprokatedrze opolskiej, RTSO 1 (1968) 203—237.

KS. JAN SOSSALLA

Nota biograf. — s. 227.

Praca:

Studia nad ikonografią św. Jacka, WUKSO 17 (1962) 200—221.

KS. EMIL SZRAMEK

Nota biograf. — s. 227.

Praca:

Obraz Matki Boskiej Piekarskiej w Opolu na tle gotyckich wizerunków polskiego typu, RTPNS 6 (1938) 203—222 (razem z T. Dobrowolskim).

**KS. JÓZEF WILPERT
(1857—1944)**

Dr filoz., pochodził z Dzielowa pow. Głubczyce, studiował w Rzymie najpierw prawo kanoniczne, potem historię sztuki kościelnej pod kierunkiem Jana Baptysty de Rossi. Był dziekanem kolegium protonotariuszy apostolskich i profesorem Papieskiego Instytutu Archeologicznego w Rzymie. Należał do grona najwybitniejszych znawców sztuki chrześcijańskiej.

Prace:

Die Malereien der Katakomben Roms, Freiburg i. Br. 1903, t. 1—2.

Prinzipfragen der christlichen Archäologie, Freiburg i. Br. 1889.

Polemika z racjonalistycznym ujęciem ikonografii chrześcijańskiej⁵¹.

Die Römischen Mosaiken u. Malereien von 4—13 Jahrhundert, Freiburg i. Br.³ 1924, t. 1—4.

I Sarcophagi christiani antichi, Roma 1926/36, t. 1—5.

d. Muzyka i śpiew kościelny

KS. PAWEŁ BLASCHKE

(1885—1969)

Dr fil., pochodził z Hulczyna, był katedralnym dyrygentem chóru i pierwszym wicekantorem katedry wrocławskiej.

Prace:

Breslauer Schule. Kirchenmusikalische Erinnerungen, SPJ 2 (1961) 55—68.

Musik des Breslauer Domchors 1925—1934, ASKG 27 (1969) 147—176.

Musik des Breslauer Domchors 1935—1945, ASKG 29 (1971) 157—172.

KS. ROBERT GAJDA

(1890—1952)

Pochodził z Lipin Śl., był proboszczem w Katowicach-Wełnowcu, po wojnie w Borowej Wsi. Wybitny muzykolog⁵², zostawił po sobie liczne kompozycje i parę prac z muzykologii w rękopisie.

Praca:

Organy, ich historia, budowa i pielęgnacja, Katowice 1936.

KS. FRYDERYK LIPIŃSKI

Ur. w r. 1911 w Katowicach, mgr teol., teologię studiował na UJ, obecnie jest proboszczem w Godowie.

Praca:

Słów kilka o muzyce kościelnej na Śląsku, Muzyka kościelna 1931 nr 12.

KS. KAROL MROWIEC CM

Ur. w r. 1923 w Rybniku, dr teol., docent KUL, tamże kierownik katedry Polifonii Religijnej i Hymnologii, kierownik Instytutu Muzykologii Kościelnej.

Prace:

Liturgiczne śpiewy mszalne na uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP, RBL 7 (1954) 210—215.

Wychowawcza rola chóralu gregoriańskiego w życiu młodzieży duchowej, RBL 14 (1961) 242—251.

Realizacja postanowień Konstytucji „De Sacra Liturgia” w odniesieniu do muzyki kościelnej we Francji i Niemczech, RBL 18 (1965) 377—379.

Polska pieśń religijna w opracowaniu kompozytorów XIX wieku, Lublin 1964.

⁵¹ H. Brück, *Geschichte der katholischen Kirche im neunzehnten Jahrhundert*, Münster i. W. 1905, IV, 2, 369.

⁵² G. Mizgalski, *Podręczna encyklopedia muzyki kościelnej*, Poznań 1959, 163.

Kultura muzyczna na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, ZN KUL 9 (1966) z. 1—8, 160—165.

KS. EMIL NIKEL

(1851—1921)

Dr h. c. teol. Uniw. Wrocław., pochodził z Żor — brat bibliisty, ks. Jana Nikla. Był wychowankiem szkoły muzycznej w Ratyźbonie, wicedziekanem i pierwszym ceremoniarzem katedry wrocławskiej, uczył też śpiewu w alumnacie.

Praca:

Geschichte der katholischen Kirchenmusik. Bd 1: *Geschichte des gregorianischen Choral*s, Breslau 1903.

Dalsze tomy nie ukazały się⁵³.

Zostawił po sobie liczne kompozycje dzieł muzycznych⁵⁴.

KS. ROMUALD RAK

Nota biograf. — s. 243.

Praca:

Zarys dziejów śpiewu i muzyki w liturgii Kościoła, [W:] *Wprowadzenie do liturgii...*, 469—487.

KS. LEON ŚWIERCZEK

Ur. w r. 1900 w Żytnej pow. Rybnik, mgr fil., studiował muzykologię w Krakowie (Wallek-Walewski) i w Salzburgu. Jest profesorem w gorzowskim seminarium duchownym.

Praca:

Muzyka liturgiczna w seminariach duchownych, HD 19 (1950) 227—234.

KS. WENDELIN ŚWIERCZEK CM

Ur. w r. 1888 w Żytnej pow. Rybnik — brat ks. Leona Świerczka. Studiował muzykologię na UJ (Reiss, Jachimecki) i u Wallek-Walewskiego harmonię. Był profesorem śpiewu u Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu, później w sandomierskim seminarium duchownym.

Praca:

Katalog rękopiśmiennych zabytków muzycznych Biblioteki Seminarium Duchownego w Sandomierzu, ABMK 10 (1965) 223—278.

X TEOLOGIA PASTORALNA

KS. BISKUP HERBERT BEDNORZ

Nota biograf. — s. 233.

Prace:

Stosunek do nowo przybyłych Polaków — katolików, AK 46 (1947) 346—355.

Duszpasterz wobec młodzieży powojennej, HD 16 (1947) 335—342.

Duszpasterstwo ludowe, indywidualne, stanowe, Katowice 1947.

O ogłoszeniach parafialnych, Poznań 1947.

⁵³ tamże, 331.

⁵⁴ H. R i e m a n n, *Musik Lexikon*, Bearbeitet v. A. Einstein, Berlin⁴¹ 1922, 2, 1272.

Przyszłość należy do uspołecznionej pracy parafialnej, HD 17 (1948) 775—780.

Kierunki pracy w wychowaniu pozaszkolnej młodzieży dzisiejszej, AK 48 (1948) 164—173.

Sposoby pogłębienia wiedzy religijnej i moralnej u dorosłych, AK 49 (1948) 160—166 i 367—375.

O życiu religijnym w parafii i poza parafią, tamże 51 (1949) 256—265.

Przygotowanie do życia małżeńskiego i rodzinnego, WD 5 (1949) 313—316, 354—356 i 379—384; 6 (1950) 5—7.

Duszpasterstwo mężczyzn, tamże 5 (1949) 19—20, 62—63 i 130.

U podstaw nowoczesnego duszpasterstwa, HD 19 (1950) 885—896.

Duszpasterstwo stanowe matek, HD 19 (1950) 163—167.

Duszpasterstwo inteligencji ze specjalnym uwzględnieniem duszpasterstwa stanowego, HD 20 (1951) 303—312.

Dekret „Apostolicamactuositatem” AK 71 (1968) 100—108.

O większe zastosowanie dialogu w duszpasterstwie współczesnym, SSHT 4 (1971) 5—14.

Katecheza dorosłych, SSHT 5 (1972) 5—18.

Synod holenderski, SSHT 6 (1973) 283—300.

KS. FRANCISZEK BLACHNICKI

Nota biograf. — s. 242.

Prace:

Pośrednictwo zbawcze Kościoła w ujęciu Fr. X. Arnolda.

Problem zasady formalnej teologii pastoralnej, Lublin 1965.

O eklezjologiczną koncepcję teologii pastoralnej, ZN KUL 8 (1965) z. 1, 63—74.

Z problematyki duchowości laikatu, HD 34 (1965) 162—169.

Laikat w funkcji proroczej Kościoła, HD 36 (1967) 211—19.

Teologiczne podstawy apostołstwa, AK 69 (1966) 261—274.

Teologia pastoralna ogólna, Lublin 1970.

KS. KARDYNAŁ BOLESŁAW KOMINEK

Nota biograf. — s. 211.

Prace:

Apostołstwo świeckich w parafii. Praktyczne wskazówki dla parafialnej Akcji Katolickiej, Poznań 1935.

Znaczenie Konstytucji „Gaudium et spes” dla duszpasterstwa, Znak 18 (1966) 1310—1318.

Ewangelia a świat współczesny, CT 37 (1967) nr 4, 17—27.

KS. BISKUP WILHELM PLUTA

Nota biograf. — s. 234.

Prace:

Prowadzenie dusz do doskonałości jako zadanie duszpasterskie, HD 19 (1950) 915—924.

O dogmatyczne podstawy duszpasterstwa i teologii pastoralnej, ZNKUL 2 (1959) z. 1, 103—116.

Zadania duszpasterskie wobec małżeństwa, AK 60 (1960) 246—252.

Teologia pasterska. Nauka i praktyka, AK 62 (1961) 105—114.

Duszpasterskie metody uświadamiania, AK 64 (1962) 88—96.
Sakramenty św. w duszpasterstwie, WAG 19 (1964) 206—220.
*Duszpasterskie i wychowawcze wartości instytucji rodziców chrześ-
 nych*, AK 68 (1965) 212—218.

KS. FRANCISZEK SCHUBERT

Nota biograf. — s. 232.

Praca:

Grundzüge der Pastoraltheologie, Freiburg i. Br. 1934, t. 1—3.

KS. ALFONS SKOWRONEK

Nota biograf. — s. 210.

Prace:

Promocja świeckich, Znak 20 (1968) nr 1—2, 64—78.

Głos w sprawie tzw. katechizacji dorosłych, SSHT 5 (1972) 233—42.

KS. EMIL SZRAMEK

Nota biograf. — s. 227.

Praca:

O pracy parafialnej na Śląsku, AK 20 (1929) 403—413.

KS. BISKUP HENRYK THEISSING

Ur. w. r. 1917 w Nysie, studiował teologię we Wrocławiu, kanonik berliński, od r. 1963 biskup pomocniczy Berlina, od r. 1970 administrator w Szwerynie⁵⁵.

Prace:

Die pastorale Aufgabe und Bedeutung des Dekanats, [W:] *Aedificare — Pastorale Aufsätze*, Leipzig 1964, 47—62.

Die pastorale Bedeutung einer kirchlichen Verlobung, [W:] *Congregare — Pastorale Aufsätze*, Leipzig 1966, 212—226.

Der Engel des Herrn. Gedanken zum Tagzeitgebet der Christen, München 1957.

Glaubenstunden. Ein Werkbuch der kirchlichen Jugendseelsorge, wyd. ... Leipzig 1956—1959 t. 1—7.

Die Hauskirche — Schrittenreihe für das katholische Familienleben, wyd. ... Leipzig 1960 n.

KS. KAZIMIERZ WAWRZYŃEK

Ur. w. r. 1935 w Katowicach-Załężu mgr teol., studiował teologię w Śląskim Seminarium Duchownym i ATK, wizytator nauki religii w diecezji katowickiej.

Prace:

Telewizja w duszpasterstwie dzieci, HD 35 (1966) 169—177.

Katechizacja dorosłych, Kat 15 (1971) 241—250.

Skutki wczesnej Komunii św., Kat 16 (1972) 72—74.

⁵⁵ J. Allendorf, *Schlesierim Berliner Domkapitel*, ASKG 27 (1969) 280—287.

Historia duszpasterstwa

KS. RAJMUND BIGOŃ

Ur. w r. 1934 w Bytomiu-Bobrku, dr teol., studiował teologię na KUL, od r. 1960 profesor socjologii w Seminarium Duchownym w Nysie.

Prace:

Działalność duszpasterska księdza Józefa Szafranka w parafii bytomskiej na tle epoki 1839—1879, RTSO 1 (1968) 409—26.

Bytomskie szkolnictwo średnie i zawodowe w latach 1841—1914, RTSO 2 (1970) 241—258.

KS. JAN TOMALA

Nota biograf. — s. 208.

Praca:

Śląska młodzież katolicka. Historia organizacji polskiej młodzieży katolickiej na Śląsku, Mikołów 1927.

XI HOMILETYKA

KS. BISKUP HERBERT BEDNORZ

Nota biograf. — s. 233.

Praca:

Kilka uwag praktycznych o ruchu misji św. ludowych w latach 1945—1947 na terenie diecezji katowickiej, WD 5 (1949) 281—287.

KS. JÓZEF GAWOR

Nota biograf. — s. 230.

Praca:

Gdzie i jak szukać przykładów, AK 56 (1964) 111—115.

KS. JAN KAPICA

(1866—1930)

Pochodził z Miedznej pow. Pszczyna, teologię studiował we Wrocławiu, był proboszczem w Tychach i dziekanem mikołowskim, infułatem i prepozytem katowickiej kapituły⁵⁶. Jeden z najwybitniejszych kaznodziejów ludowych diecezji katowickiej I połowy XX wieku.

Praca:

Kazania, mowy — odezwy, wyd. Katowice 1933.

KS. KARDYNAŁ BOLESŁAW KOMINEK

Nota biograf. — s. 211.

Praca:

Dyspozycja u głosiciela Słowa Bożego, AK 67 (1964) 80—84.

KS. ALOJZY LIGUDA SVD

(1898—1942)

Mgr fil., pochodził z Winowa pow. Opole, oprócz studiów teologicznych, odbytych w swoim seminarium zakonnym, studiował polonistykę

⁵⁶ E. Szramek, *Ks. Jan Kapica*, RTPNS 3 (1931) 1—86.

na Uniwersytecie Poznańskim. Zginął w obozie koncentracyjnym w Dachau⁵⁷.

Prace:

Chleb i sól, Poznań 1939.

Audi Filia, Górna Grupa³ 1949.

Egzorty do młodzieży żeńskiej.

Naprzód i wyżej, Górna Grupa 1938.

-KS. JAN NIKEL

Nota biograf. — s. 205.

Praca:

Die Verwendung des Alten Testaments in der Predigt, Breslau 1918.

KS. FRANCISZEK SCHUBERT

Nota biograf. — s. 232.

Praca:

Das Kirchenjahr auf der Kanzel, Breslau 1925.

KS. BISKUP JERZY STROBA

Nota biograf. — s. 211.

Prace:

Jak przemawiać do współczesnego człowieka?, AK 64 (1962) 215—220.

Odbiór kazań przez wiernych, CT 37 (1967) nr 4, 97—108.

Kazania w opinii wiernych, AK 74 (1970) 428—439.

XII KATECHETYKA

KS. FRANCISZEK BLACHNICKI

Nota biograf. — s. 242.

Prace:

Od antropocentrycznej do teocentrycznej katechezy, Kat 7 (1963) 206—215.

„Esse in Christo” a wychowanie moralne, Kat 9 (1965) 100—103.

Problem katechizmu w dobie kerygmatycznej odnowy katechezy, HD 35 (1966) 241—247.

Refleksje nad katechizmami, Kat 10 (1966) 123—127.

Katecheza o Mszy świętej w świetle soborowej odnowy liturgii, RBL 19 (1966) 243—254.

Problemy metody w katechezie kerygmatycznej, Kat 10 (1966) 208—213.

Kościół a katecheza, Kat 11 (1967) 97—103 i 156—160.

Personalistyczna koncepcja katechezy, Kat 11 (1967) 241—255.

Odnowa katechezy eucharystycznej w świetle instrukcji z 25. V. 1967r., SSHT 2 (1969) 205—213.

⁵⁷ E. Wichura-Zajdel, *Z dziejów duchowieństwa śląskiego w czasie wojny 1939—1945*, Warszawa 1968, 133 n.

Nowe próby ujęcia katechezy inicjacyjnej, Kat 12 (1968) 10—16.
Zdecydowany krok ku odnowie, CT 39 (1969) nr 4, 151—157.
Katechetyka fundamentalna, Lublin 1970.

KS. BISKUP WILHELM PLUTA

Nota biograf. — s. 234.

Prace:

Katecheza przedślubna, AK 56 (1958) 92—100.
Katechizacja przedmałżeńska, AK 58 (1959) 323—335.
Zadania katechety w dziedzinie przygotowania do życia rodzinnego,
 AK 61 (1960) 99—103.

KS. BISKUP JERZY STROBA

Nota biograf. — s. 211.

Prace:

Katecheza współczesna, AK 69 (1966) 233—235.
Odnowienie kultury chrześcijańskiej, Kat 9 (1965) 49—54.
Geneza nowego programu katechezy, Kat 16 (1972) 156—62.
Przepowiadanie i interpretacja w katechezie, Kat 16 (1972) 3—6.

KS. RUDOLF ZIELASKO

Nota biograf. — s. 241.

Prace:

Wychowanie do czynnego uczestnictwa we Mszy św., Kat 11 (1967)
 256—263.
Misterium Eucharystii w nauczaniu, HD 39 (1970) 95—101.
Katecheza eucharystyczna w aspekcie najnowszych potrzeb duszpa-
sterstwa liturgicznego, WDK 37 (1969) nr 11—12, 165—173.

XIII FILOZOFIA CHRZEŚCIJAŃSKA

KS. ZYGMUNT HAJDUK SDS

Ur. w r. 1935 w Paniówkach pow. Tychy, dr filoz., studiował filozofię na KUL, był profesorem w seminarium księży salwatorianów w Bagnie, obecnie wykładowca KUL.

Prace:

Współczesne interpretacje mechaniki kwantowej, RF 13 (1965) z. 3,
 55—74.
D. Bohma determinizm wobec niektórych współczesnych ujęć tego za-
gadnienia, RF 14 (1966) z. 3, 75—92.
Niektóre aspekty wyjaśnienia, RF 17 (1969) z. 3, 85—123.
Problematyka oraz kierunki współczesnej filozofii nauki, Znak 21
 (1969) nr 11, 1391—1418.

KS. BERNARD HAŁACZEK

Ur. w r. 1936 w Katowicach, dr filoz., adiunkt ATK, studiował teologię w Śląskim Seminarium Duchownym, filozofię we Fryburgu Szwajcarskim.

Prace:

Człowiek-animal symbolicum, Znak 23 (1971) 15—27.

Die Langknochen der Hinterextremität bei simischen Primaten. Eine vergleichendmorphologische Untersuchung. Inaugural-Dissertation, Zürich 1972.

W poszukiwaniu ludzkiego przodka, Znak 25 (1973) 1259—65.

KS. PAWEŁ HEINISCH

Nota biograf. — s. 202.

Prace:

Die griechische Philosophie im Buche der Weisheit, Breslau 1908. Heraklit, Anaksagoras, Hezychiusz, a zwłaszcza Platon⁵⁸.

Judentum und Christentum im letzten Jahrhundert vor Christus, Breslau 1910.

KS. FRYDERYK KLIMKE TJ

(1878—1924)

Dr filoz., pochodził z Golejowa pow. Rybnik, studiował na Uniwersytecie Gregoriańskim. Wykładał filozofię w kolegium jezuickim w Krakowie, od r. 1918 w Innsbrucku, a od r. 1920 na Uniwersytecie Gregoriańskim⁵⁹.

Prace:

Pragmatyzm i modernizm, Kraków 1908.

Der Mensch [b.m.w.] 1908.

Hauptprobleme der Weltanschauung, München 1919.

Der Monismus und seine philosophischen Grundlagen. Beiträge zu einer Kritik moderner Geistesstörungen? Freiburg i. Br.⁴ 1919.

Darwin i jego dzieło, Kraków 1910.

Unsere Sehnsucht. München 1922.

Institutiones historiae philosophiae, Roma 1923, t. 1—2. (w polskim tłumaczeniu ks. J. Z b r o i, *Historia filozofii*, Kraków 1930, t. 1—2.

KS. KONSTANTY MICHAŁSKI CM

(1879—1947)

Dr filoz., pochodził z Katowic-Dąbrówki Małej, studiował polonistykę na UJ, filozofię w Lowanium. Był profesorem filozofii chrześcijańskiej i rektorem UJ, członkiem rzeczywistym PAU, w ramach której pracował jako przewodniczący Komisji Filozoficznej. Jako delegat PAU do Międzynarodowej Unii Akademii w Brukseli zgłosił na jej posiedzeniu

⁵⁸ F. H a a s e, dz. cyt., 43.

⁵⁹ *Ojcowie i bracia Towarzystwa Jezusowego zmarli w prowincjach polskich od 1880 roku*, Kraków 1932, 20; *Hundert Jahre Theologische Fakultät Innsbruck 1857—1957*, Innsbruck 1957, 164 n.

w 1928 r. projekt wydania „Corpus Philosophorum medii aevi”, które obejmowałoby wszystkich filozofów łacińskich średniowiecza. Pierwszy tom tego dzieła otrzymał ks. Michalski w r. 1940⁶⁰. W 1939 r. wraz z innymi uczonymi UJ przeszedł przez obóz koncentracyjny Sachsenhausen w Oranienburgu⁶¹. Ks. Michalski był wybitnym badaczem filozofii francuskiej i angielskiej XIV w., wnosząc w tej dziedzinie istotny dorobek w naukę europejską⁶². Wskazał na pokrewieństwo z filozofią tego okresu wielu współczesnych teorii⁶³.

Prace:

Tomizm w Polsce na przełomie XV i XVI w., SPAU 21 (1916) nr 2, 6—11.

Jan Buridanus i jego wpływ na filozofię scholastyczną w Polsce, SPAU 21 (1916) nr 10, 25—34.

Les courants philosophiques à Oxford et Paris pendant le XIV siècle, Bulletin international de l'Academie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe d'histoire et de philosophie, Anne 1919—1920, Cracovie 1922—1924, 59—88. W polskim tytule: *Prądy filozoficzne w Oxfordzie i Paryżu w XIV w.*, SPAU 25 (1920) nr 1, 3—6.

Wpływ Oxfordu na filozofię Jana z Mirecourt, RWHFPAU Seria II, 38 (1921).

Mistyka i scholastyka u Dantego, MKat 10 (1921) 257—290, 11 (1922) 14—23.

Les sources du critisme et du scepticisme dans la philosophie du XIV siècle, La Pologne au Ve Congres International de Bruxelles 1923, Varsovie 1924, 241—268.

Le critisme et le scepticisme dans la philosophie du XIV siècle, Bulletin 1925, 1—10, 41—122. Streszczenie w języku polskim: *Krytycyzm i sceptycyzm w filozofii wieku XIV*, SPAU 30 (1925) nr 1, 8—9.

Les courants critiques et sceptiques dans la philosophie du XIV siècle, Bulletin 1925 nr 1—10, 192—242. Streszczenie w języku polskim: *Prądy krytyczne i sceptyczne w filozofii XIV wieku*, SPAU 30 (1925) nr 10, 6—7.

Odrodzenie nominalizmu w XIV wieku, KF 4 (1926) 171—216 i 477—496.

Die vielfachen Redactionen einiger Kommentare zu Petrus Lombardus, Miscelanea Fr. Ehrle I Bibliotheca Vaticana 1924, 219—64.

La physique nouvelle et les différents courants philosophiques au XIV siècle, Bulletin 1927 nr 46, 93—164. Streszczenie w języku polskim: *Nowa fizyka a różne kierunki filozoficzne w XIV wieku*, SPAU 31 (1927) nr 5, 4—5.

Myśl franciszkańska i jej wpływ na Dantego, Prz Ws 6 (1927) 11—39.

Prądy filozoficzno-teologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w pierwszej dobie jego istnienia, NMT 2 (1935) 32—34.

⁶⁰ K. Kłóśak, *Analiza twórczości naukowej ks. Konstantego Michalskiego*, [W:] A. Usowicz, K. Kłóśak, *Konstanty Michalski (1879—1947)* Kraków 1949, 180.

⁶¹ A. Usowicz, K. Kłóśak, dz. cyt.; A. Usowicz, *Sapientia Christiana*, SSHT 2 (1969) 9—18.

⁶² K. Kłóśak, dz. cyt., 146.

⁶³ tamże, 212. Również: W. Tatarkiewicz, *Prace x. Konstantego Michalskiego o filozofii XIV w.*, P F 30 (1927) 96.

Eros i Logos u Dantego, PP 208 (1935) 149—170, 279—302, 209 (1936) 152—172

La probléme de la volonté à Oxford et à Paris au XIV si cle, SPh 2 (1937) 233—364.

Gnozeologia Dantego, SPAU 47 (1946) nr 9, 314—316.

O. JOZAFAT (ANTONI) NOWAK OFM

Ur. w r. 1935 w Katowicach-Ligocie, dr filoz., studiował psychologię na ATK, obecnie przebywa w Austrii.

Prace:

Personalistyczna psychologia głębi Igora A. Caruso, SPCh 6 (1970) 2. *Symbol w ujęciu Igora A. Caruso*, RF 19 (1971) z. 4.

Personalistyczna psychoterapia Igora A. Caruso, CS 3 (1971) 187—196.

Psychologiczny aspekt wolności, Wi ż 14 (1971) nr 6, 62—66.

Psychologia i psychopedagogika celibatu, Znak 23 (1971) 1626—1639.

Struktura społeczna a nerwica w ujęciu I. A. Caruso, SPCh 7 (1971) 2.

Osobowość alumnów franciszkańskich i studentów świeckich na podstawie kwestionariusza R. B. Cattella, SPCh 8 (1972) nr 1, 87—97.

Nerwica a religia w aspekcie psychologii głębi, CS 4 (1972).

KS. ERYK PRZYWARA TJ

(1889—1972)

Pochodził z Katowic, studiował w Rzymie, przez długie lata był redaktorem poważnego czasopisma jezuickiego „*Stimmen der Zeit*”. Wybitny teolog i filozof, jeden z najteższych umysłów zakonu jezuickiego w XX w., był głosicielem egzystencjalnej filozofii katolickiej, zajmującym pośrednie stanowisko między Kierkegaardem i Sołowiowem oraz Heideggerem, Husserlem i Schelerem⁶⁴.

Prace:

Eucharistie und Arbeit, Freiburg i. Br.⁴ 1921 (w tłum. polskim ks. J. Nowakowskiego, *Eucharystia i praca*, Kraków 1929).

J. H. Newman, Christentum, München 1922, t. 1—8 (z O. Karrem).
re m).

Barmherzigkeit, München 1922.

Vom Himmelreich der Seele, München 1922/23, t. 1—5.

Gottgeheimnis der Welt, München 1923.

Das Kirchenjahr, tamże 1923.

Religionsberggr ndung. Max Scheler — J. H. Newman, Freiburg i. Br. 1923.

Liebe. Der christlicher Wesengrund, Freiburg i. Br. 1924.

Die Wandlung, München 1925.

Maiestas Divina, Freiburg i. Br. 1925.

Gott, tamże 1926.

Religionsphilosophische katholische Theologie, tamże 1927.

Polemika z fenomenologiczną filozofią religii Husserla i Schelera.

⁶⁴ *Udział twórczości katolickiej w dzisiejszej literaturze świata*. Zbiorowy zarys monograficzny, z niem. przeł. J. Birkenmajer, Kraków 1935, t. 1, 120; J. Majkowski, *Egzystencjalizm Eryka Przywary*, CT 31 (1960) 587 n.

Das Geheimnis Kierkegaards, tamże 1929.

Ringel der Gegenwart, tamże 1929, t. 1—2.

Kant heute, tamże 1930.

Analogia Entis, tamże 1932, t. 1—2.

Augustinus, tamże 1934.

Wpływ dzieł św. Augustyna na współczesnych myślicieli.

SKRÓTY CZASOPISM

ACr	— Analecta Cracoviensia
AK	— Ateneum Kapłańskie
AKKR	— Archiv für katholisches Kirchenrecht
ASRP	— Aktuelle Schriften zur Religionspädagogik
AUWH	— Acta Universitatis Wratislaviensis, Historia
Anth	— Anthropos
ABMK	— Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne
ASKG	— Archiv für schlesische Kirchengeschichte
BSt	— Biblische Studien
BZ	— Biblische Zeitschrift
BIPTL	— Biuletyn Informacyjny Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego
CT	— Collectanea Theologica
CS	— Colloquium Salutis
DQSG	— Darstellungen und Quellen zur Schlesischen Geschichte
ETHS	— Erfurter Theologische Studien
FQKO	— Forschungen und Quellen zur Kirchen Kulturgeschichte Ostdeutschlands
GN	— Gość Niedzielny
HAb	— Historische Abteilung
HJ	— Historisches Jahrbuch
HD	— Homo Dei
Kat	— Katecheta
Kath	— Katholik
KGA	— Kirchengeschichtliche Abhandlungen
KGS	— Kirchengeschichtliche Studien
KOP	— Kwartalnik Opolski
LAn	— Liber Annus
MTSH	— Münchener Theologische Studien Historische Abteilung
MThZ	— Münchener Theologische Zeitschrift
NMT	— Nasza Myśl Teologiczna
NP	— Nasza Przeszłość
NRTh	— Nouvelle revue théologique
OH	— Oberschlesische Heimat
OP	— Ostdeutsches Pastoralblatt
POK	— Pisma Ojców Kościoła
PK	— Prawo Kanoniczne
PP	— Przegląd Powszechny
PT	— Przegląd Teologiczny
PrzWs	— Przegląd Współczesny
QD	— Quaestiones disputatae
RBL	— Ruch Biblijny i Liturgiczny
RTK	— Roczniki Teologiczno-Kanoniczne
RBen	— Revue bénédictine
RF	— Roczniki Filozoficzne
RTPNS	— Roczniki Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku

- RTSO — Rocznik Teologiczny Śląska Opolskiego
 RWHFPAU — Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-filozoficznego (Polskiej) Akademii Umiejętności
 SPJ — Schlesische Priesterjahrbuch
 SKHS — Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka
 SPAU — Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności
 SSHT — Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne
 SHKP — Studia z Historii Kościoła w Polsce
 SThS — Strassburger theologische Studien
 SIAnth — Studia Instituti Anthropos
 SPh — Studia Philosophica
 SPCh — Studia Philosophiae Christianae
 ThG — Theologie und Glaube
 ThJ — Theologisches Jahrbuch
 ThQ — Theologische Quartalschrift
 ThR — Theologische Revue
 TThZ — Trierer theologische Zeitschrift
 WDK — Wiadomości Diecezjalne, Katowice
 WSt — Weidenauer Studien
 WAG — Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej
 WD — Wiadomości Duszpasterskie
 WUDO — Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej
 WUKSO — Wiadomości Urzędowe Kurii B. Śl. Opolskiego
 WWK — Wrocławskie Wiadomości Kościelne
 ZThK — Zeitschrift für Theologie und Kirche
 ZNKUL — Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

INDEKS OSOBOWY

- Adamski R. **241**
 Altaner B. **216, 230**
 Arndt P. SVD **214**
- Baksik S. 201**
 Bańka J. **217**
 Baron J. CM **237**
 Bączkiewicz F. CM **237**
 Bednorz H. **233, 235, 237, 246, 249**
 Bieniek J. **217**
 Bigdoń R. **249**
 Bista S. **237**
 Blacha F. **231**
 Blachnicki F. **242, 247, 250**
 Blaschke P. **245**
 Bromboszcz T. **201**
 Brzoska E. **238**
- Chodźdło T. SVD **214**
 Chrząszcz J. **217**
 Ćwięczek G. **218**
- Demski A. 218**
 Dola K. **218**
 Drabina J. **218**
 Drobny E. SVD **210**
 Drozd J. SDS **201**
 Dziekan H. **219**
- Fischer J. **202**
 Folek F. SVD **219**
 Frankiewicz E. OFM **244**
- Gajda R. **245**
 Gawor J. **230, 249**
 Gielata B. SVD **214**
 Glinka J. SVD **215**
 Gregor J. **219**
 Grim E. **220**
- Hajduk Z. SDS **251**
 Hańczek B. **252**
 Heinisch P. **202, 252**
 Hoinka J. **233**
- Janosz D. OFM **238**
 Jedin H. **220**
 Jelito J. **202**
 Juros H. SDS **233**
- Kapica J. **249**
 Kiełbasa A. SDS **221**
- Klapuch A. **221**
 Kleineidam O. **211, 221**
 Klimke F. TJ **252**
 Knosła J. **221, 231**
 Kominek B. **211, 247, 249**
 Kondziela J. **235**
 Koszorz A. SVD **215**
 Koziełek A. **221**
 König A. **208, 231**
 Krawutzky A. **203, 231, 234**
 Kubik A. **203**
 Kubina T. **236**
 Kuc J. OMI **203**
 Kudera J. **222**
 Kurpas J. **222, 238**
- Langkammer H. OFM **203**
 Latusek P. **231**
 Liguda A. SVD **249**
 Lipiński F. **245**
 Liszka J. **236**
 Londzin J. **222**
 Lux K. **238**
- Łysik S. SVD 215, 222**
- Marcol A. **234**
 Markłowski K. **204**
 Maroń F. **223**
 Marschall W. **223**
 Michalski K. CM **223, 252**
 Michalski W. CM **204**
 Miketta K. **205**
 Mrowiec K. CM **245**
 Müller A. **223, 230**
 Müller K. **205**
 Myszor W. **231**
- Nagy S. SCJ **212, 213**
 Nawa K. **212, 224, 239**
 Nikel E. **246**
 Nikel J. **205, 250**
 Nossol A. **209**
 Nowack A. **224**
 Nowak J. OFM **254**
- Orzeł L. **209, 213, 239, 243**
 Otte W. **225**
- Pięgsa J. MSF **234**
 Pielorz J. OMI **225**
 Piontek F. **232**

- Pisarek S. **206**
Pluta W. **234**, 239, 247, 251
Pohl A. TJ **206**
Przybyła A. **230**
Przywara E. TJ **254**
Puzik E. **241**
- Rak R. **243**, 246
Reginek T. **230**
- Schebesta P. SVD **215**
Scheffczyk L. **210**
Schenk W. **241**, 243
Schnackenburg R. **206**
Schubert F. **232**, 242, 248, 250
Schweter J. CSSR **225**
Sdralek M. **226**
Seitmann K. **213**, 232
Siwiec S. **226**, 232
Skowronek A. **210**, 212, 213, 235, 248
Skulik B. **210**
Sobański R. **239**
Sobeczko H. **242**, 243
Soffner J. **226**
Sossalla J. **227**, 244
Stateczny E. OFM **227**
Stroba J. **211**, 250, 251
- Szojda D. OFM **207**
Szramek E. **227**, 237, 240, 244, 248
- Świerczek L. CM **246**
Swierczek W. CM **246**
Świerk A. **228'**
- Theissing H. **248**
Tomala J. **208**, 249
Tomanek R. **208**, **228**, 233
Trombala F. **228**
Tyczka J. SVD **228**
- Wawrzynek K. **248**
Wencel H. **235**
Wesoły Sz. **211**
Wieczorek E. OFM **211**
Wilk K. **229**
Wilpert J. 230, **244**
Wodecki B. SVD **208**, 235
Wojtas M. **229**
Wollek K. **229**
Wrzoł L. **229**, 233
Wypler K. **240**
- Zielasko R. **243**, **251**
Zimoń H. SVD **216**
Zubert W. OFM **241**